

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

สิบสองปันนา¹ เป็นพื้นที่ติดชายแดนเขตหนึ่งในมณฑลยูนนานประเทศจีน เป็นถิ่นที่อยู่ของชนชาติพันธุ์ไทลื้อ² ที่มีวัฒนธรรมประเพณีรวมถึงภาษาเป็นของตนเอง ในอดีตสิบสองปันนามีฐานะเป็นอาณาจักรที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานปกครองโดยระบบเจ้าแผ่นดินหรือแสนหวี³ ทั้งนี้สอดคล้องกับสถานะทางสังคมของเจ้าแผ่นดิน เนื่องจากเจ้าแผ่นดินเป็นเจ้าของแผ่นดินและผืนน้ำทั้งหมดในอาณาจักร โดยมีชนชั้นเจ้าเมืองซึ่งอาจเป็นญาติกับเจ้าแผ่นดินเป็นผู้จัดการแบ่งสรรที่ดินให้กับชนชั้นชาวนา และเป็นผู้จัดเก็บอากรหรือส่วนแบ่งจากผลผลิตของที่นาให้กับเจ้าแผ่นดินอีกทีหนึ่ง ชาวนาเป็นประชากรกลุ่มที่มีจำนวนมากที่สุดในโครงสร้างทางสังคมของสิบสองปันนา มีวิถีชีวิตอยู่บนพื้นฐานของการทำเกษตรกรรมซึ่งเป็นสังคมที่ชุมชนเข้มแข็ง การเป็นสมาชิกของชุมชนหมายถึงสิทธิในด้านต่างๆ ได้แก่ ที่ดินและการยอมรับ ในทางความเชื่อแล้วประชากรชาวไทลื้อทุกคนนับถือศาสนาพุทธหินยานควบคู่ไปกับความเชื่อเรื่องผีซึ่งปรากฏอยู่ในทุกระดับของสังคม ไม่ว่าจะเป็ผีเมืองผีบ้านหรือหมู่บ้านและผีเรือน ซึ่งความเชื่อทั้งสองได้มีการปรับเข้าหากันจนกลายเป็นศาสนาที่มีความเฉพาะตัวของชาวไทลื้อสิบสองปันนา

สิบสองปันนาคงสภาพความเป็นอาณาจักรไว้ได้กระทั่งถูกผนวกรวมเป็นส่วนหนึ่งของประเทศจีนในต้นศตวรรษที่ 20 ซึ่งเป็นผลจากการแบ่งเขตแดนของประเทศเจ้าอาณานิคม อย่างไรก็ตามจากอุปสรรคในการเดินทางและภูมิประเทศแบบร้อนชื้นทำให้สิบสองปันนาได้รับอิทธิพลจากจีนน้อยมากและสามารถคงวิถีชีวิตความเป็นไทลื้อสิบสองปันนาได้ การเปลี่ยนแปลงของสิบสองปันนาเริ่มต้นในปี ค.ศ.1949 ซึ่งรัฐบาลนำโดยพรรคคอมมิวนิสต์ได้ถือสิทธิ์ในการปกครองสิบสอง

¹ “สิบสองปันนา” (Sipsong Panna) เป็นชื่อเรียกดินแดนถิ่นอาศัยของชาวไทลื้อ ปัจจุบันเป็นอยู่ในเขตปกครองของมณฑลยูนนานประเทศจีน ทางารจีนเรียกดินแดนแห่งนี้ว่า “ซีชวงปันนา” (西双版纳, Xishuangbanna) ซึ่งเป็นการทับศัพท์และอ่านออกเสียงด้วยอักษรฮั่น ขณะที่ชาวไทลื้อเรียกถิ่นที่อยู่ของตนเองว่า “สิบสองปันนา”

² “ไทลื้อ” (Tai Lu) เป็นคำภาษาไทยที่คนไทยและนักวิชาการไทยใช้เรียกกลุ่มชนชาติไทลื้อ มีความแตกต่างกับการเรียกตนเองของชาวไทลื้อว่า “ชาวไต (ลื้อ)” (Dai, Dai Lue) ทั้งนี้เนื่องจากในประเทศจีนไม่ได้มีการจำแนกชนชาติอย่างชัดเจนว่าเป็น ไทใหญ่ ไทแดงหรือไทลื้อ แต่จะเรียกทั้งหมดรวมว่า “ไต” (傣) และระบุถิ่นที่อยู่ของชนชาตินั้นๆ ได้แก่ ชาวไทสิบสองปันนา ชาวไทได้คง เป็นต้น

³ แสนหวีเป็นตำแหน่งที่จีนแต่งตั้งหลังจากกองทัพมองโกลเข้าไปยึดครองอาณาจักรเชียงรุ่งในปี ค.ศ.1292 โดยแต่งตั้งเจ้าเมืองเป็นแสนหวีครั้งแรกในปี ค.ศ.1384 แต่นั้นมาษัตริย์ของอาณาจักรเชียงรุ่งก็มี 2 สถานะด้วยกัน คือ เป็นเจ้าแผ่นดินและเป็นข้าหลวงแสนหวีผู้ต่างพระเนตรพระกรรณของฮ่องเต้จีน (ยรรยง จิระนคร,2544: 97)

พัฒนาอย่างเต็มที่ ตั้งแต่ทศวรรษ 1950 รัฐบาลคอมมิวนิสต์เริ่มโครงการปฏิรูปสังคมไปสู่สังคมนิยม ถึงแม้รัฐบาลจะตระหนักถึงผลเสียจากการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันในสังคมชนกลุ่มน้อยใน บริเวณชายแดน และพยายามดำเนินนโยบายอย่างรอบคอบ มีการส่งทีมวิจัยเข้ามาศึกษาสภาพสังคม วัฒนธรรมเพื่อปรับนโยบายให้เหมาะสม (ไป๋ จุน, 2544: 118-134) แต่ความแตกต่างทางวัฒนธรรม และความขัดแย้งระหว่างวิถีชีวิตของชาวไทยถือกับการตีความวิถีปฏิบัติของทฤษฎีลัทธิมาร์กซ์ของพรรค คอมมิวนิสต์จีนได้นำมาซึ่งความวุ่นวายในสังคมสิบสองปันนา โดยเฉพาะปลายทศวรรษ 1950 พรรคคอมมิวนิสต์จีนปกครองประเทศโดยมีนโยบายเอียงซ้ายมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากนโยบายก้าว กระโดดไกลในปี ค.ศ. 1958 และรุนแรงที่สุดในช่วงของการปฏิวัติวัฒนธรรมซึ่งครอบคลุม ระยะเวลาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1966-1976

ระบบการปกครองแบบเจ้าแผ่นดินถูกยกเลิกในปี ค.ศ. 1953 โดยจัดตั้งสิบสองปันนาเป็น เขตปกครองตนเองในเวลาต่อมา สถาบันเจ้าแผ่นดินเริ่มสั่นคลอนและเสื่อมถอยอย่างมากในช่วง การปฏิวัติวัฒนธรรม ในช่วงเวลาดังกล่าวสภาพสังคมสิบสองปันนาซึ่งถูกตีความว่าเป็นระบอบ ศักดินาจารีตที่ยังมีร่องรอยของระบอบคอมมิวนิสต์หลงเหลืออยู่ (ไป๋ จุน, 2544: 129-141) สิบ สองปันนาได้รับผลกระทบอย่างมากโดยเฉพาะภาษาไทลื้อ ประเพณี วัฒนธรรม รวมทั้งศาสนา กลายเป็นเป้าหมายในการโจมตีของฝ่ายปฏิวัติ วัดซึ่งเป็นศูนย์รวมของหมู่บ้านถูกเผาทำลาย การ แสดงออกทางวัฒนธรรมหรือศาสนาเป็นสิ่งต้องห้าม ช่วงเวลาสิบปีของการปฏิวัติวัฒนธรรมได้ทำ ให้ความเชื่อมโยงทางประเพณี วัฒนธรรมและพุทธศาสนาถูกทำลายลง

หลังจากช่วงปฏิวัติวัฒนธรรม หรือการถูกจับกุมของแก๊งสี่คนในปี ค.ศ.1976 รัฐบาลจีน ภายใต้การปกครองของเติ้งเสี่ยวผิงก็ได้ปรับนโยบายการปกครองประเทศให้ยืดหยุ่นมากขึ้น โดยเฉพาะการนำนโยบายสี่ทันสมัยมาใช้ มีการเน้นการพัฒนาทางเศรษฐกิจมากกว่าการควบคุม สำนึกในอุดมการณ์สังคมนิยม ซึ่งหมายถึงการเปิดประเทศรับการลงทุนจากภายนอก และการ ปรับปรุงโครงสร้างทางเศรษฐกิจภายในประเทศ ส่วนนโยบายต่อศาสนาและวัฒนธรรมนั้นก็ให้มีการ ฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ ในสิบสองปันนาพุทธศาสนาเริ่มได้รับการฟื้นฟูในทศวรรษ 1980 โดยได้รับความ ช่วยเหลือทั้งทางการเงินและการสืบทอดจากประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะรัฐฉาน ประเทศ พม่าและจากภาคเหนือของไทย (Leshan Tan, 1955)

การหลั่งไหลเข้ามาของชาวจีนและวัฒนธรรมที่นิยมความทันสมัยตามกระแสการพัฒนา เศรษฐกิจส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสิบสองปันนาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ประกอบกับการ

พัฒนาทางเศรษฐกิจในสิบสองพันนาเติบโตอย่างรวดเร็วทำให้มีการพัฒนาเมืองเชียงรุ่ง⁴ ซึ่งเป็นเมืองหลวงของสิบสองพันนาให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวและการลงทุนในด้านต่างๆได้ การพัฒนาความเป็นเมืองทันสมัยยังมีขึ้นในเมืองใหญ่อื่นๆในสิบสองพันนาซึ่งส่วนใหญ่เป็นเขตที่อยู่อาศัยของชาวฮั่น เช่น ใจกลางเมืองฮาย เมืองล่า ในขณะที่หมู่บ้านชาวไทลื้อที่อยู่รอบเมืองใหญ่เหล่านั้นมีการตอบรับการพัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไปและเป็นการเลือกปรับเปลี่ยนที่ชาวไทลื้อในชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจโดยต้องสอดคล้องกับความเป็นอยู่แบบดั้งเดิมของตน ช่องว่างของการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงทำให้เกิดลักษณะสังคมย่อยที่มีวิถีชีวิตที่ต่างกันแต่มีพื้นที่ติดหรือคาบเกี่ยวกัน และอยู่ภายใต้ระบบการปกครองเดียวกันซึ่งผู้เขียนเรียกสภาวะเช่นนี้ว่า สังคมทวิลักษณ์

การปะทะสังสรรค์กันของสังคมย่อยที่ต่างกันนั้นทำให้อาจก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมทั้งสองในด้านต่างๆ ขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งในการต้านทานของสังคมย่อยนั้นๆว่ามีความเข้มแข็งเพียงใด และมีการเลือกที่จะปรับเปลี่ยนในด้านใดบ้าง สอดคล้องกับสภาวะสังคมในขณะนั้นมากน้อยเพียงใด ในที่นี้ผู้เขียนเลือกศึกษาสังคมของชาวไทลื้อในหมู่บ้านบ้านถิ่นซึ่งเป็นชุมชนที่อยู่บริเวณชายขอบเมืองเชียงรุ่ง เนื่องจากหมู่บ้านบ้านถิ่นนี้มีลักษณะการผสมผสานกันทั้งความสมัยใหม่และวิถีชีวิตดั้งเดิม มีทั้งภาคการพัฒนาทางเศรษฐกิจและภาคการอนุรักษ์วิถีชีวิตของตน ได้แก่ สถาปัตยกรรมบ้านเรือนที่เปลี่ยนจากเรือนไทลื้อไปเป็นตึกแบบฮั่นสมัยใหม่ การส่งลูกหลานไปเรียนในระบบโรงเรียนจีน ขณะเดียวกันก็ยังคงรักษาขนบธรรมเนียม ความเชื่อเกี่ยวกับการบูชาผีบ้านผีเรือน การทำบุญทำทานในวันสำคัญทางศาสนา หรือการเลือกใช้ภาษาไทลื้อในการติดต่อกันภายในชุมชน การผสมกลมกลืนที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านบ้านถิ่นอาจจะเป็นการผสมผสานที่สอดคล้องและอยู่ในสภาวะสมดุลทางสังคม หรือยังอยู่ในขั้นตอนของการปรับเปลี่ยนเท่านั้น ซึ่งในประเด็นนี้ผู้เขียนเลือกศึกษางานปอยเดือนหกหรืองานปอยสังขารเป็นขอบเขตในการวิจัย

งานปอยเดือนหกเป็นประเพณีที่มีการปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลานาน มีการสันนิษฐานว่าน่าจะเข้ามาพร้อมกับพุทธศาสนาเถรวาท งานปอยนี้นับว่าเป็นงานที่สำคัญงานหนึ่งของชาวไทลื้อสิบสองพันนาเนื่องจากบทบาทของงานในการเชื่อมโยงและต่อยอดความมั่นคงของชุมชน นอกเหนือจากบทบาทในการทำนุบำรุงพุทธศาสนาซึ่งเป็นหลักในการควบคุมความประพฤติของคนแล้ว งานปอยยังมีบทบาทในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์อันเครือญาติของคนในชุมชนและชุมชนใกล้เคียงซึ่งต้องพึ่งพากันในเหตุการณ์ทำนาที่จะมาถึงหลังงานเทศกาลสิ้นสุดลง กิจกรรมสำคัญ

⁴ เดิมเชียงรุ่งเป็นเมืองศูนย์กลางของอาณาจักรสิบสองพันนาโดยมีเวียงผาครองเป็นศูนย์กลางการปกครอง เมื่อมีชาวฮั่นอพยพเข้ามาอาศัยบริเวณฝั่งตะวันตกของแม่น้ำโขงและสร้างเมืองขึ้นซึ่งชาวไทลื้อเรียกบริเวณนั้นว่า เมืองเชียงใหม่ ต่อมาบริเวณเมืองเชียงใหม่ได้กลายเป็นเขตใจกลางเมืองของเชียงรุ่งในปัจจุบัน

ในงานปอยได้แก่ การทำบุญกรวดน้ำและการรดน้ำคำหัวผู้ใหญ่ ซึ่งต่อมารัฐบาลก็ได้นำเสนอภาพ ประเพณีการรดน้ำคำหัวผู้ตายชาวฮั่น กลายเป็นประเพณีที่มีความแปลกใหม่และสอดคล้องกับ นโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยว ผลที่เกิดขึ้นคือ งานปอยเดือนหกในปัจจุบันกลายเป็นเวทีทาง วัฒนธรรมที่มีการปะทะสังสรรค์กันโดยตรงระหว่างชาวฮั่นและชาวไทยลื้อ เป็นประเพณีที่สามารถ สะท้อนให้เห็นลักษณะสังคมทวิลักษณ์ของชาวไทยลื้อบ้านถิ่นและสิบสองพันนาได้ นอกจากนี้ยัง ตอบคำถามเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของสองสังคมสองชนชาติ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจซึ่งทั้งสอง ชนชาติมีความเกี่ยวพันกันอย่างใกล้ชิด ในด้านสังคมที่อาจสะท้อนถึงผลสำเร็จในการส่งเสริมสิทธิ และความเท่าเทียมของชนชาติส่วนน้อย และในทางการเมืองโดยเฉพาะในประเด็นอำนาจในการ จัดการและปกครองตนเองของชนชาติส่วนน้อย ว่าในทางพฤตินัยแล้วอำนาจเหล่านั้นตกอยู่ในมือ ใคร

1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1.2.1 เพื่อเข้าใจกระบวนการปรับเปลี่ยนสภาพสังคมและวิถีชีวิตของชาวไทยลื้อบ้านถิ่นเพื่อ คงความเป็นไทยลื้อสิบสองพันนา ภายใต้นโยบายการพัฒนาของรัฐบาลจีนตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1970 - ปี 2004

1.2.2 เพื่อศึกษาเนื้อหาของงานปอยเดือนหกเพื่อสะท้อนสังคมทวิลักษณ์ของชาวไทยลื้อ บ้านถิ่น

1.3 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

แนวคิดการปะทะสังสรรค์ทางวัฒนธรรม (Acculturation)

ในปี ค.ศ.1935 Redfield, Herskovits และ Linton ได้ให้คำจำกัดความการปะทะสังสรรค์ ทางวัฒนธรรมว่า การปะทะสังสรรค์ทางวัฒนธรรมประกอบด้วยลักษณะต่างๆซึ่งเป็นผลมาจาก กลุ่มปัจเจกบุคคลหลายกลุ่มที่มีวัฒนธรรมต่างกัน ได้เข้ามาติดต่อกันโดยตรง และทำให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงในแบบวัฒนธรรมที่เป็นต้นกำเนิดในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือทั้งสองกลุ่ม การปะทะ สังสรรค์ทางวัฒนธรรมนั้น สังคมหนึ่งยอมได้รับสิ่งใหม่ๆซึ่งรับเข้ามาจากวัฒนธรรมภายนอก วัฒนธรรมที่ขอมยี่มานี้ อาจเป็นที่ยอมรับและรวมเข้ากับชีวิตผู้คนที่ขอมยี่มาเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยสมบูรณ์

Linton เสนอทฤษฎีว่า ในอาณาเขตหนึ่ง ความคิดเห็นหรือวัตถุใหม่ๆที่รับเข้ามาใน วัฒนธรรมเป็นผลมาจากการแพร่กระจายมากกว่าการคิดประดิษฐ์ การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม นั้นเป็นกระบวนการที่ทำสืบเนื่องกันไปและเป็นการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมจากภายนอก เมื่อมีสิ่ง

ใหม่ๆเกิดขึ้นหรือถูกนำเข้ามาในวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็รเครื่องมือเครื่องใช้ความเห็นหรือประเพณีต่างๆ วัฒนธรรมเหล่านี้ก็มีแนวโน้มที่จะแพร่กระจายไปยังวัฒนธรรมของสังคมอื่น

วัฒนธรรมขอบนอก (marginal cultures) Kroeber อธิบายว่า วัฒนธรรมล้าหลังเนื่องจากสภาพที่อยู่ขอบนอกของวัฒนธรรม แนวคิดนี้อยู่บนคตินว่ามีศูนย์กลางอารยธรรมที่สูงสุด และเมื่อวัฒนธรรมมีการแพร่กระจายออกไปจะเข้าถึงสังคมที่อยู่ไกลอย่างช้าที่สุดหรือยากที่สุด นอกจากนี้สังคมนั้นๆอาจไม่ยอมรับวัฒนธรรมที่แผ่ขยายออกมาด้วยก็ได้ ลักษณะวัฒนธรรมของสังคมนั้นจึงเป็นวัฒนธรรมแบบขอบนอกหรือชายเขตแดนของอารยธรรมสูงๆ ซึ่งโดยทฤษฎีแล้วเมื่อจุดศูนย์กลางของวัฒนธรรมแผ่ขยายออกไปกระทั่งติดต่อกับวัฒนธรรมรอบนอกโดยตรง จะทำให้เกิดการกลืนทางวัฒนธรรมหรือกำจัดวัฒนธรรมขอบนอกนั้นไปเสีย ซึ่งลักษณะเช่นนี้เกิดขึ้นเสมอกับวัฒนธรรมพื้นเมืองระดับเดิมเมื่อได้รับการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจากอารยธรรมตะวันตก

อย่างไรก็ตามการรับเอาวัฒนธรรมที่มีการแพร่กระจายเข้ามานั้น สังคมที่รับเข้ามาก็ไม่ได้ถูกรับเอามาใช้เสมอไปทุกอย่าง หากแต่จะใช้ประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์เป็นเครื่องมือในการเลือกรับเอาเฉพาะวัฒนธรรมบางอย่าง และวัฒนธรรมที่รับใหม่นี้แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นกับสังคมนั้นๆ จึงอาจจะได้รับการต่อต้านบ้างในบางกรณี และบางกรณีดังที่สุเทพ สุนทรเกศัช ได้ชี้ให้เห็นว่า บริเวณพรมแดนทางชาติพันธุ์และผลประโยชน์ของกลุ่มคนต่างๆที่เหลื่อมล้ำสนับสนุนหรือเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน ซึ่งในทางทฤษฎีสังคมที่มีความซับซ้อนเช่นนี้กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆไม่เพียงแต่พยายามรักษาวัฒนธรรมและค่านิยมของตนเท่านั้น แต่ยังพยายามแสดงเอกลักษณ์ของตนให้มีอิทธิพลเหนือสมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆด้วย

ในประเทศจีนนั้นวัฒนธรรมใหญ่ของชาวจีนได้แพร่กระจายไปยังดินแดนของชนชาติส่วนน้อยทั้งจากการอพยพเข้าไปของชาวจีน และจากนโยบายการพัฒนาตามวาทกรรมของรัฐจีน ทำให้เกิดลักษณะการผสมผสานทางวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมของชนพื้นเมืองและวัฒนธรรมอันสมัยใหม่ในเขตของชนชาติส่วนน้อยบางแห่งปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมสมัยใหม่ได้ง่าย เนื่องจากได้รับอิทธิพลอันมาเป็นเวลานานแล้ว การขยายอิทธิพลอันซึ่งปัจจุบันนิยมความทันสมัยแบบตะวันตกมากขึ้น ทำให้บริเวณรอบนอกซึ่งเป็นเขตของชนชาติส่วนน้อยมีการขยายตัวของเมืองใหญ่มากขึ้นด้วย ทั้งนี้นอกจากการตอบรับการพัฒนาของรัฐแล้ว ยังปรากฏการตอบโต้วัฒนธรรมใหญ่ที่เบียดขับพื้นที่ทางวัฒนธรรมของตนในรูปแบบต่างๆ ตั้งแต่การประท้วงก่อความไม่สงบไปจนถึงวิธีการต่อต้านทางวัฒนธรรมหรือประเพณีในพื้นที่ของตน

แนวคิดสังคมทวิลักษณ์และพหุสังคม

J.H.Boeke (อ้างถึง Boeke, J.H. Economics and Economic Policy in Dual Societies. N.Y.1953 อ้างใน ประกอบ ทองมา, 2523:15) อธิบายแนวคิด Dualism ในเชิงสังคมว่า มีสาระสำคัญ

คือการปะทะกันระหว่างระบบสังคมที่นำเข้ามาใหม่กับระบบสังคมของชาวพื้นเมืองที่มีอยู่เดิม การปะทะกันของระบบสังคมเช่นนี้พบได้ในพื้นที่หลายแห่งที่วัฒนธรรมตะวันตกแผ่เข้ามาโดยไม่ได้ทำให้วัฒนธรรมพื้นเมืองสูญสิ้นไป ส่วนมากระบบที่นำเข้ามาจะมีความเป็นทุนนิยมแบบมีการใช้เงินและถือผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นใหญ่ ความต้องการมีไม่จำกัด ทุกอย่างเป็นการค้าภาคอุตสาหกรรมโดยมีทุนเป็นฐานและแสวงหากำไรเป็นจุดมุ่งหมาย มีการแบ่งงานกันทำ ใช้การทำสัญญาและบริหารกิจการในรูปแบบของบริษัท ในขณะที่ระบบของชาวพื้นเมืองอยู่ในขั้นก่อนทุนนิยม (Pre-capitalism) มักจะเป็นระบบเลี้ยงตนเอง ศาสนามีบทบาทสำคัญต่อสังคมและเศรษฐกิจของชาวบ้าน มีการแบ่งแยกชนชั้นตามประเพณีซึ่งผู้ที่เกิดมาในชั้นใดก็จะต้องอยู่ในชั้นนั้น ไม่สามารถเลื่อนชั้นได้ ความต้องการมีขีดจำกัดรวมถึงการใช้เงินตราด้วย ความต้องการทางสังคมเหนือกว่าความต้องการทางเศรษฐกิจ ดังเช่น การตีราคาข้าวจากการมีหน้าตาทางสังคมมากกว่าราคาแท้จริง การเกษตรกรรมเป็นรากฐานในการดำเนินชีวิต อุตสาหกรรมเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือนผลิตเพื่อใช้ภายในครัวเรือนเท่านั้น บุคคลไม่มีความเป็นปัจเจกแต่ถือเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เพื่อนร่วมงานคือเพื่อนไม่ใช่คู่แข่ง

แนวคิด Dualism มีความหลากหลายสูง เช่น Miyasawa (อ้างถึง Miyasawa, Kanichi. "The Dual Structure of the Japanese Economy and Its Growth Pattern" *The Development Economics*, Vol.2 No.2 June 1964 อ้างใน ประกอบ ทองมา, 2523: 9) ให้ความหมายถึงการอยู่ร่วมกันระหว่างภาคสมัยใหม่กับภาคก่อนสมัยใหม่ทั้งในแง่การผลิตและวิถีชีวิต H.W.Singer (อ้างถึง Singer, H.W. "Dualism Revisited: A New Approach to the Problems of the Dual Society in Developing Countries" in Cairncross&Pari (eds). *The Macmillan Ltd.* 1975 อ้างใน ประกอบ ทองมา, 2523: 7) กล่าวถึงความแตกต่างระหว่างรายได้ต่อหัวกับมาตรฐานในการครองชีพ แต่หลักการสำคัญของแนวคิด Dualism เมื่อใช้กับระบบสังคมเศรษฐกิจจะหมายถึง ระบบสังคมที่มีระบบสังคมสองระบบที่ดำรงอยู่ควบคู่กันโดยมีสภาพไม่เท่าเทียมกัน ดังเช่นงานศึกษาภาวะที่เป็นมรดกจากการปกครองของอาณานิคมในพื้นที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่ง Douglas S.Pauw and John C.H. Fei (อ้างถึง Paauw, Douglas S. and Fei, Hohn C.H. *The Transition in Open Dualistic Economies: Theory and Southeast Asian Experience*, New Haven 1973 อ้างใน ประกอบ ทองมา, 2523: 10) ศึกษาไว้ว่าประเทศเหล่านั้นจะถูกแบ่งออกเป็นสองภาค คือ ภาคที่ทันสมัยเกี่ยวกับการส่งออกและถูกรายล้อมด้วยภาคที่ล้าหลังหรือภาคเกษตรกรรม และถูกส่งเสริมให้ส่งสินค้าเกษตรเป็นสินค้าออก ขณะเดียวกันก็ไม่ได้ส่งเสริมให้มีการพัฒนาทรัพยากรอื่นๆ เช่น ผู้ประกอบการ แรงงานและทุน ทำให้ภาคอุตสาหกรรมมีขนาดเล็กและอ่อนแอ (ประกอบ ทองมา, 2523: 6-13)

John Sydenham Furnivall (1956) นักเศรษฐศาสตร์ชาวอังกฤษซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่อาณานิคมของอังกฤษประจำอยู่ในประเทศพม่า ได้พัฒนามโนทัศน์พหุสังคม (Plural Society) จากแนวคิด Dual-economy และ Social Dualism ของ J.H.Boeke แนวคิดของเฟอร์นิวัลล์ก่อตั้งขึ้นตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง แต่ได้รับการพัฒนามากขึ้นสมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่สองขณะที่เฟอร์นิวัลล์เข้าไปศึกษาในพม่าและอินโดนีเซีย พหุสังคมของเฟอร์นิวัลล์มีสาระสำคัญคือ พหุสังคมเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศตะวันออกไกลแถบศูนย์สูตรซึ่งตกเป็นอาณานิคมของชาติตะวันตก เป็นสังคมที่ประกอบไปด้วยกลุ่มสองกลุ่มขึ้นไปอยู่เคียงข้างกันแบบแบ่งแยกภายใต้หน่วยทางการเมืองเดียวกัน โดยที่สังคมของชนพื้นเมืองมักเป็นสังคมที่มีการผสมผสานกับสังคมแบบตะวันตกได้อย่างช้าๆ สังคมดังกล่าวไม่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเนื่องจากกลุ่มเชื้อชาติเกิดจากการรวมตัวกันของปัจเจก การรวมตัวของกลุ่มที่มีความแตกต่างในเรื่องเชื้อชาติไม่ได้เกิดขึ้นโดยความสมัครใจ แต่เกิดขึ้นเนื่องจากเจ้าอาณานิคมบังคับเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจของตน เจ้าอาณานิคมใช้พลังทางเศรษฐกิจในการควบคุมดูแล กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ พหุสังคมดำรงอยู่ได้เนื่องจากความกดดันที่มาจากภายนอก

เฟอร์นิวัลล์ยืนยันว่าแต่ละกลุ่มต่างมีศาสนา วัฒนธรรม ภาษาแนวความคิดและวิถีชีวิตเป็นของตนเอง แต่ละกลุ่มจะมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน แต่ก็อยู่ในระดับปัจเจกและพบกันเฉพาะในย่านตลาด (market place) เพื่อซื้อขายแลกเปลี่ยนเท่านั้น เช่นลักษณะพหุสังคมในพม่าซึ่งไม่เพียงจะมีชาวยุโรปที่เข้ามาปกครองอาณานิคมของตนเท่านั้น ยังพบชาวอินเดียและชาวจีนในพม่าอีกจำนวนหนึ่งด้วย ชนชาติเหล่านี้อาศัยอยู่ร่วมกันภายใต้ระบบการปกครอง แต่ไม่มีการผสมกลมกลืนกันแม้กระทั่งในโครงสร้างทางเศรษฐกิจก็ยังคงมีการแบ่งงานกันทำตามเชื้อชาติ แต่ในหมู่บ้านพื้นเมืองก็ยังมีกลุ่มที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับความทันสมัยแบบตะวันตกได้มากกว่าชนพื้นเมืองด้วยกัน ส่วนใหญ่กลุ่มที่ปรับตัวได้เร็วมักเป็นกลุ่มผู้นำเก่าอยู่แล้วและมีลักษณะความสนใจต่างจากชนพื้นเมืองกลุ่มอื่น

เฟอร์นิวัลล์อธิบายลักษณะทางการเมืองและเศรษฐกิจของพหุสังคมในประเทศเขตร้อนขึ้นดังนี้ ลักษณะทางการเมือง พหุสังคมคือสังคมซึ่งรวมเอากลุ่มชนชาติต่างๆ เข้าไว้ด้วยกัน โดยแต่ละกลุ่มเชื้อชาติเป็นการรวมของปัจเจกมากกว่าชุมชน ดังเช่นชาวตะวันตกที่อยู่และทำงานในประเทศเหล่านี้ไม่ได้ถือว่าตัวเองอาศัยอยู่ที่นั่น และมองปัญหาทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมในพื้นที่นั้นจากมุมมองของนักลงทุนหรือนายจ้างเท่านั้น และคนเหล่านี้เข้ามายังประเทศพวกนี้เพื่อเหตุผลทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว การรวมกลุ่มกันของพหุสังคมมีลักษณะเป็นคู่ทางธุรกิจมากกว่าแบบครอบครัว ไม่มีเจตนารมณ์ร่วมในสังคม การหากำไรจึงไม่มีขอบเขตคุณค่าสังคมควบคุม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ พหุสังคมไม่มีพื้นฐานและคุณค่าทางศาสนาคอยควบคุม (Furnivall 1956:306-308)

ลักษณะทางเศรษฐกิจ พหุสังคมนี้ไม่ได้เป็นเพียงคู่ค้าธรรมดาเท่านั้นแต่ยังเป็นสังคมที่มีระบบการเมืองร่วมกัน ผู้ปกครองจึงต้องคำนึงถึงชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนด้วย การหากำไรมีขอบเขตที่ถูกควบคุมโดยกฎหมายแทนที่เจตนารมณ์ร่วมของสังคม แต่เนื่องจากภายในสังคมมีความแปลกแยกแตกต่างกัน ความต้องการทางสังคมซึ่งถูกควบคุมด้วยเจตนารมณ์ร่วมจึงหมดความสำคัญไป ความต้องการของปัจเจกกลับมีอำนาจเหนือความต้องการของสังคม ในส่วนของภาคการผลิตชาวตะวันตกใช้หลักทุนนิยมคือ ต้นทุนต่ำที่สุดและได้กำไรสูงสุด จึงมีการแก่งแย่งแข่งขันระหว่างกลุ่มต่างๆและมีการแบ่งแยกหน้าที่ในภาคเศรษฐกิจตามเชื้อชาติ ได้แก่ ภาคการค้าและอุตสาหกรรมอยู่ในมือชาวต่างชาติซึ่งอาศัยอยู่ในเมือง ส่วนชนพื้นเมืองที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในชนบทอยู่ในภาคเกษตรกรรมและเป็นแรงงานให้ชาวต่างชาติ กลุ่มคนเหล่านี้มีพื้นที่พบปะกันในระดับปัจเจกเฉพาะที่ตลาดในฐานะคู่แข่งและคู่ค้าเท่านั้น (Furnivall 1956: 308-311)

1.4 ทบทวนวรรณกรรม

ในการศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยแบ่งเป็นประเด็นใหญ่ๆ 3 ประเด็น คือ 1. งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับพหุสังคมและการดำเนินการของรัฐ 2. งานวิจัยที่ศึกษาประวัติความเป็นมาของสิบสองปันนา 3. งานวิจัยที่ศึกษาการปกครองชนชาติส่วนน้อยของรัฐบาลจีนรวมถึงทิศทางและนัยการวางนโยบายของรัฐบาลจีนต่อชนชาติส่วนน้อยในยูนนาน ประเด็นสุดท้ายคืองานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนและการอนุรักษ์ประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทในลุ่มแม่น้ำโขง

1. งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับพหุสังคมและการดำเนินการของรัฐ

ลักษณะความเป็นพหุสังคมของหลายประเทศโดยเฉพาะในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อาจกล่าวย้อนไปถึงผลพวงจากยุคสมัยอาณานิคมซึ่งนำมาสู่การกำหนดเส้นเขตแดนของรัฐชาติ ความหลากหลายทางชาติพันธุ์เกิดขึ้นประเด็นขึ้นในช่วงที่มีการพยายามสร้างความเป็นชาติและเอกลักษณ์ของชาติขึ้น ดังเช่นที่เกิดขึ้นในไทยและสิงคโปร์ สาวิตรี ตลับแป้น (2545) ได้ศึกษาเปรียบเทียบการรักษาเสถียรภาพทางการเมืองของสองประเทศที่ใช้ระบบการศึกษาเป็นเครื่องมือ

ไทยและสิงคโปร์ต่างก็เป็นรัฐชาติที่มีพื้นฐานความหลากหลายทางเชื้อชาติ ภาษาและศาสนา รัฐจึงต้องสร้างความเป็นชาติเพื่อรักษาเสถียรภาพในการอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้ การศึกษาถูกใช้เป็นกลไกเพื่อจุดประสงค์ดังนี้ 1. ใช้ในการควบคุมกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ 2. ใช้เพื่อเพิ่มอำนาจให้กลุ่มที่มีอำนาจทางสังคม 3. เพื่อลดความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมและ 4. เป็นการแสดงออกถึงความเหนือกว่าของชนชาติบางกลุ่ม แต่เนื่องจากระบบการศึกษาซึ่งเป็นระบบการถ่ายทอดความรู้ทางสังคมมีความซับซ้อนสูง การที่การเมืองเข้าไปแทรกแซงนอกจากจะส่งผลต่อ

ระบบการศึกษาแล้วยังส่งผลถึงวัฒนธรรม ระบบเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ในสังคมและสุดท้ายยังส่งผลสะท้อนไปยังการเมืองเองด้วย

ในส่วนของไทยมีชนชาติที่สำคัญคือ ไทย จีน มลายูและชนชาติกลุ่มน้อยอื่นๆได้แก่ ไทยเหนือ ชาวเขาเผ่าต่างๆ ประเทศไทยพยายามผลักดันกระบวนการสร้างความรู้สึกนึกคิดผ่านระบบการศึกษาโดยการปลูกฝังการเรียนประวัติศาสตร์ไทย การบังคับใช้ภาษาไทยเป็นภาษาประจำชาติ การพยายามฝังแนวคิดดังกล่าวนั้นประสบความสำเร็จคือทำให้เกิดการผสมกลมกลืนทางเชื้อชาติและวัฒนธรรมขึ้น แต่ก็ไม่สามารถลบล้างเอกลักษณ์ประจำเชื้อชาติได้ทั้งหมดและในบางครั้งความแตกต่างทางเอกลักษณ์เหล่านี้ก็มีการค้นหาโอกาสปรับตัวและบิดเบือนไม่ให้เกิดภาพลักษณ์ที่ไม่ดี จึงมีการหาตำแหน่งที่ดีในการอยู่ร่วมในสังคม เช่น การเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจได้มีการศึกษาของชาวจีนเพื่อลบภาพว่าชาวจีนคือชนชั้นแรงงาน หรือการทำให้กลุ่มที่ต้องการแบ่งแยกดินแดนกลายเป็นโจรก่อการร้าย การพลิกภาพลักษณ์จากผู้ทำลายป่าของชาวเขาบางกลุ่มมาเป็นกลุ่มผู้อนุรักษ์

ขณะที่สิงคโปร์เปิดรับความแตกต่างตามนโยบายการสร้างชาติของสิงคโปร์ที่เรียกว่า ความหลากหลาย 4 ประการ ได้แก่ เชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรมและศาสนา แต่เนื่องจากสิงคโปร์เป็นรัฐเกิดใหม่ที่มีความหลากหลายสูง คือ มีชาวจีนเป็นประชากรกลุ่มใหญ่ ชาวมลายู และชาวอินเดีย การพยายามทำให้เอกลักษณ์ของการเป็นประเทศสิงคโปร์และเป็นคนสิงคโปร์ด้วยนโยบายแบบพหุภาวะได้ทำให้เกิดความขัดแย้งในระบบความรู้สึกนึกคิด เนื่องจากชนชาติเหล่านี้ส่วนหนึ่งต้องชำระเอกลักษณ์ประจำเชื้อชาติของตนเอาไว้ พร้อมกับต้องคำนึงถึงเอกลักษณ์ประจำชาติแบบสิงคโปร์ ซึ่งสร้างความสับสนบิบบิ้นให้ชาวสิงคโปร์มาก

ผลเสียจากกระบวนการสร้างชาติที่ใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการรักษาเสถียรภาพทางการเมืองของไทยและสิงคโปร์ คือ การควบคุมบทบาทชาวจีนและชนชาติอื่นๆได้ทำให้เกิดภาวะสูญเสียโอกาสต่อภาษาจีนกลางที่เป็นประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ ส่วนการใช้การศึกษาในการเพิ่มอำนาจให้กลุ่มที่มีอำนาจทางสังคมก่อให้เกิดความเปราะบางในการสร้างคุณภาพของกลุ่มอำนาจ การลดความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมรวมถึงการแสดงความคิดเห็นของชนชาติบางกลุ่มผ่านการศึกษาที่นั่นทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นชนกลุ่มน้อยถูกควบคุมบทบาทและถูกกระทำให้มีความสำคัญลดลง ปัญหาทั้งหลายทั้งปวงจึงย้อนกลับมาทางการเมือง กล่าวคือรัฐจะต้องเร่งสร้างนโยบายใหม่เพื่อสร้างเสถียรภาพและประโยชน์สูงสุดของรัฐต่อไป

ในงานเขียนของ Rosnani Hashim (1996) กล่าวถึงปัญหาของความเป็นพหุสังคมของประเทศมาเลเซียโดยศึกษาระบบการศึกษาแบบทวีลักษณ์ของมาเลเซียซึ่งเริ่มปรากฏขึ้นในช่วงตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษ ได้แก่ ระบบการศึกษาของอิสลามและระบบการศึกษาของชาติ ระบบ

อิสลามแบบดั้งเดิมนั้นไม่ได้จัดตั้งรูปแบบการเรียนการสอนให้เป็นมาตรฐาน แต่โรงเรียนแต่ละแห่งก็มีหลักการเดียวกันคือ หลักของศาสนาอิสลาม เพื่อสอนให้ผู้ศึกษาเป็นประโยชน์แก่สังคมและมีจริยธรรม เมื่อมาเลเซียได้รับเอกราชก็ต้องมีการปรับเอาระบบการศึกษาของชาติที่อังกฤษวางรากฐานไว้มาใช้ หรือการศึกษาระบบชาติ การศึกษาทั้งสองระบบมีความแตกต่างกันในเชิงปรัชญาพื้นฐาน คือในระบบอิสลาม ได้แก่ ปอนด์คอก (pondok) มาตราซาห์ (Madrasah) มีหลักสูตรการสอนที่เน้นสอนภาษาอาหรับ ประวัติศาสตร์ศาสนาอิสลาม จริยธรรมในการดำเนินชีวิต ขณะที่การศึกษาระบบใหม่เน้นการสร้างบุคลากรเพื่อตอบรับการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งกลุ่มที่นิยมระบบเก่าโจมตีการศึกษาของรัฐว่าถึงแม้ระบบดังกล่าวจะสร้างบุคคลที่อยู่แถวหน้าของสังคม เช่น หมอ วิศวกร ผู้บริหาร แต่การศึกษาศาสนาอิสลามในโรงเรียนรัฐก็ไม่สามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ ทำให้ละเลยการอบรมด้านจริยธรรม ดังจะเห็นได้จากตั้งแต่ทศวรรษ 1970 มาเลเซียประสบปัญหาการคอร์รัปชัน การเพิ่มจำนวนของอาชญากรรม ในทางกลับกันฝ่ายที่นิยมการศึกษาระบบใหม่ได้ตอบโต้ว่าการศึกษาของมุสลิมมีเนื้อหาที่ล้ำสมัย ไม่สามารถนำมาใช้กับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และระบบการศึกษาอิสลามเน้นการสอนด้านภาษาและจริยธรรมมากเกินไป ผลผลิตได้เพียงครูสอนศาสนาเท่านั้น

ความขัดแย้งของระบบการศึกษาทั้งสองระบบยังคงดำรงอยู่ อย่างไรก็ตามเป็นที่สังเกตว่าปัจจุบันความแตกต่างของทั้งสองระบบค่อยๆลดลง ทั้งนี้เนื่องจากระบบอิสลามก็ยอมรับความจำเป็นในการพัฒนาบุคลากรเพื่อพัฒนาสังคม และระบบการศึกษาของรัฐเองก็เห็นความสำคัญในการสอดแทรกความรู้ด้านจริยธรรมในทุกๆวิชา อย่างไรก็ตามความแตกต่างของระบบการศึกษาทั้งสองก็ยังคงมีอยู่และเป็นความแตกต่างในด้านปรัชญาพื้นฐาน ซึ่งเป็นปัญหาหนึ่งของปัญหาความหลากหลายหรือความเป็นพหุสังคมของประเทศมาเลเซียที่รัฐบาลมาเลเซียจะต้องแก้ไขต่อไป

2. งานวิจัยที่ศึกษาประวัติความเป็นมาของสิบสองปันนา และการดำรงชีวิตของชาวไทลื้อสิบสองปันนา

เอ็ดมัน ลีช นักมานุษยวิทยาชาวอังกฤษซึ่งได้เข้าไปศึกษากลุ่มชาติพันธุ์คนไทยในบริเวณรัฐฉานของพม่าและบริเวณใกล้เคียงในช่วงทศวรรษ 1950 ลีชสรุปหลักเกณฑ์ในการพิจารณาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนไทยในบริเวณดังกล่าวว่า ชุมชนชาวไทยมีลักษณะสำคัญอย่างน้อย 3 ประการ คือ ชุมชนไทยเป็นชุมชนที่มีวิถีการผลิตแบบนาคำ นิยมตั้งถิ่นฐานบริเวณที่ราบลุ่มหุบเขาริมฝั่งน้ำหรือบริเวณที่ราบลุ่มอื่นๆที่เหมาะสมกับการทำนา ประการที่สองคนไทยเป็นชาวพุทธ นับถือพุทธศาสนาเถรวาทอย่างเคร่งครัดและสามชุมชนชาวไทยเป็นส่วนหนึ่งของรัฐแบบไทหรือระบบที่มีเจ้าฟ้าเป็นประมุข

สำหรับชุมชนชาวไทลื้อสิบสองพันนานั้นก็ปรากฏลักษณะสังคมสอดคล้องกับหลักการของลีช คือในประการแรกชาวไทลื้อมีวิถีชีวิตแบบชาวนาที่พึ่งพาการเกษตรกรรมเป็นหลัก ที่ดินและแรงงานจึงมีความสำคัญต่อชุมชนและเจ้าผู้ปกครองมาก ระเบียบการปกครองในยุคเจ้าแผ่นดินนั้นแบ่งชนชั้นทางสังคมเป็น 2 ชั้นชั้นคือ ระบบเจ้าซึ่งประกอบด้วยเจ้าแผ่นดิน เจ้าเมืองและราชวงศ์ชนชั้นไพร่ประกอบด้วยประชาชนทั่วไป แบ่งแยกเป็น ไตเมือง ร่อนร้าย ข้อยข้า เลกน้อยและข้าวัด ซึ่งแต่ละกลุ่มมีบทบาทและหน้าที่ต่างกันไป กล่าวคือชนชั้นปกครองมีอำนาจในการปกครองและจัดแบ่งที่นาให้ครัวเรือน โดยความเชื่อแล้วที่ดิน ผืนน้ำ ป่าเขาของอาณาจักรเชียงรุ่งทั้งหมดเป็นของเจ้าแผ่นดิน เจ้าแผ่นดินจะให้เจ้าเมืองต่างๆจัดแบ่งที่นาเหล่านั้นให้กับประชากรตามจำนวนแรงงานและชาวบ้านจะต้องจ่ายตอบแทนค่าเช่าที่นาด้วยผลผลิตประมาณ 10-15% ของผลผลิตที่ได้ (ยรรยง, 2544) ต่อมาในปี ค.ศ. 1570 มีการจัดระเบียบเขตการปกครองขึ้นใหม่ในสิบสองปันนา โดยรวบรวมจัดแบ่งหัวเมืองประมาณ 30 หัวเมืองออกเป็น 12 กลุ่มหรือพันนา อาณาจักรเชียงรุ่งจึงได้ชื่อที่สืบทอดมาถึงปัจจุบันว่า สิบสองพันนา

ประการที่สอง ชุมชนชาวไทเป็นรัฐที่มีเจ้าฟ้าเป็นประมุข ตามตำนานอาณาจักรสิบสองพันนาเริ่มต้นในคริสต์ศตวรรษ 12 ประมาณปี ค.ศ. 1180 โดยมีปฐมกษัตริย์ผู้รวบรวมดินแดนเหล่านี้ไว้ด้วยกันคือ พระยาเจือง และเป็นต้นเชื้อสายของเจ้าแผ่นดินสิบสองพันนาทั้ง 44 พระองค์ ระบบเจ้าฟ้าของสิบสองพันนาคำเนินต่อมากระทั่งถูกยกเลิกโดยพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยในปี ค.ศ. 1953 ในช่วงระยะเวลาดังกล่าวระบบเจ้าแผ่นดินมีการเปลี่ยนแปลงบทบาทเล็กน้อยจากการรุกรานโดยกุบไลข่านในปี ค.ศ. 1292 ทำให้สิบสองพันนาต้องส่งเครื่องบรรณาการให้จีน ต่อมาในปี ค.ศ. 1386 (Leshan, Tan 1995: 19-20) จีนได้แต่งตั้งให้เจ้าแผ่นดินดาวอินเมืองให้ดำรงตำแหน่งแสนหวี ซึ่งหมายถึงการเป็นพระเนตรพระกัณฑ์แทนองค์จักรพรรดิจีน

ในประเด็นเรื่องการนับถือพุทธศาสนาเถรวาท นับได้ว่าชาวไทลื้อเป็นพุทธศาสนิกชนที่เคร่งครัดมากชนชาติหนึ่ง ประวัติศาสตร์การนับถือพุทธศาสนาของชาวไทลื้อมีมานานแต่ช่วงเวลาการเผยแพร่เข้ามายังไม่มีข้อสรุปที่ชัดเจน อย่างไรก็ตามพุทธศาสนาที่ชาวไทลื้อรับเข้ามาก็สอดคล้องกับความเชื่อดั้งเดิมของคนท้องถิ่นอย่างลงตัว แต่เดิมชาวไทลื้อเป็นกลุ่มคนที่นับถือผีสามเทวดาและบรรพบุรุษ เมื่อมีการปรับผสมผสานพุทธศาสนากับความเชื่อดั้งเดิมประกอบกับลักษณะสังคม

⁵ ข้อสันนิษฐานแรกนั้นว่าเมื่อพญาเจืองตั้งเมืองเชียงรุ่งในช่วงทศวรรษ 1180 ก็มีพุทธศาสนาแล้ว แต่ก็มีนักวิชาการอีกกลุ่มให้ความเห็นที่แตกต่างว่า พุทธศาสนาเข้ามาจากล้านนาในช่วงที่พระเจ้ามังรายได้ก่อตั้งอาณาจักรหริภุญชัยในปี ค.ศ.1281 ซึ่งดูได้จากความคล้ายคลึงกันของสิบสองพันนาและล้านนา และแนวคิดสุดท้ายคือ สิบสองพันนารับเอาพุทธศาสนาเข้ามาในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 15 ซึ่งมีหลักฐานแน่ชัดว่ามีการแต่งตั้งเจ้าแผ่นดินโดยมีพิธีกรรมทางศาสนาพุทธรวมอยู่ด้วย (หลี่ พูจี, 1947) โดยพุทธศาสนาในสิบสองพันนามีสถอนิกายคือ *bai shun* และ *bai ba* (เข้มงวดกว่า ไม่กินเนื้อ ไม่ดื่มเหล้า) แต่ในปัจจุบันพุทธศาสนาของชาวไทลื้อค่อนข้างคลายลงไปมาก (Leshan Tan, 1995: 38-44)

เกษตรกรรมที่พึ่งพาธรรมชาติและระบบการปกครองที่แบ่งแยกชนชั้นอย่างชัดเจน ทำให้เกิดลักษณะความเชื่อในแบบเฉพาะของชาวไทลื้อสิบสองพันนา ศาสนาพุทธเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องในกิจกรรมดั้งเดิมบางอย่าง เช่น พิธีศพ การบูชาผีบ้านผีเมือง การทำบุญใจบ้านเป็นต้น ทั้งนี้บทบาทของพุทธมีผลในทางจิตใจเป็นหลัก ได้แก่ ความเชื่อในเรื่องโลกหน้า การทำบุญทำทานเพื่อส่งผลบุญให้ผู้ที่ยกตนหรือให้ตนเองในอนาคต ขณะที่ความเชื่อดั้งเดิมมักจะเป็นกลไกในการควบคุมความสัมพันธ์ในสังคม ได้แก่ การเป็นศูนย์กลางของหมู่บ้านของใจบ้าน ความเชื่อเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษซึ่งช่วยให้ความสัมพันธ์อันเครือญาติแน่นแฟ้นขึ้น

ประเพณีที่สำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่สำคัญประเพณีหนึ่งคือ งานปอยต่างๆ ได้แก่ งานปอยสังขารหรืองานขึ้นปีใหม่ งานบวชลูกแก้ว งานปอยหลวง ประเพณีต่างๆเหล่านี้ล้วนแล้วเกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องผีและพุทธศาสนาของชุมชนทั้งสิ้น T'ien Ju-Kang (1986) ได้ศึกษาเกี่ยวกับงานปอยในเขตชายแดนชุนนาน-พม่า ของชาวไป๋หรือชาวไทบริเวณเดื่อหง

T'ien ระบุว่างานปอยโดยเฉพาะงานปอยหลวงสำหรับชาวไป๋แล้วเป็นจุดมุ่งหมายในชีวิตชาตินี้ เป็นการทำบุญเพื่อชีวิตในชาติหน้า นอกจากนี้งานปอยหลวงยังเป็นเป็นสิ่งกระตุ้นทางเศรษฐกิจที่สำคัญและเป็นวัตถุประสงค์หลักในการใช้เงินส่วนเกินทางเศรษฐกิจ เนื่องจากชาวไป๋มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี ผลผลิตมีปริมาณมากเกินความต้องการของประชากร ในขณะที่ดินแดนนี้เป็นดินแดนที่ห่างไกลจากชุมชนอื่นๆการจับจ่ายจึงมีจำกัด งานปอยจึงเป็นทางออกทางหนึ่งในการใช้จ่ายและหมายถึงการพยายามทำงานเก็บออมเพื่อจัดงานนี้ให้ยิ่งใหญ่ และในโครงสร้างสังคมที่ถูกกำหนดจากต่างทางชนชั้นอย่างชุมชนชาวไป๋อื่นนั้น งานปอยหลวงยังเป็นกลไกสำคัญในการลดช่องว่างระหว่างความต่างทางชนชั้นให้แคบลง

นอกจากนี้งานปอยหลวงยังมีส่วนในกระบวนการเปลี่ยนผ่านวัยทางสังคม ซึ่ง T'ien แบ่งวัยทางสังคมของชาวไป๋เป็น 4 วัย คือ ช่วงแรกเริ่มตั้งแต่แรกเกิดกระทั่งประมาณ 7-8 ปี ซึ่งเป็นวัยที่อยู่ภายใต้การดูแลของผู้ปกครองโดยเฉพาะกลุ่มวัยคนเฒ่าซึ่งเป็นวัยที่มุ่งความสนใจไปที่การทำบุญ การให้คนในวัยนี้ดูแลเด็กจึงเป็นการถ่ายทอดความเชื่อและศรัทธาของสังคมได้อย่างเป็นรูปธรรม ช่วงที่สองเป็นวัยผู้บ่าวและผู้สาวเป็นช่วงที่จะเรียนรู้กฎเกณฑ์ทางสังคมและมีส่วนร่วมในชุมชน รวมถึงการมีส่วนร่วมช่วยเหลือในงานปอยหลวงด้วย และการปรากฏตัวในงานปอยหลวงถือเป็นการบอกถึงความพร้อมที่จะออกเรือนของผู้บ่าวผู้สาวนั้น ช่วงที่สามเป็นช่วงตั้งแต่แต่งงานกระทั่งมีการจัดงานปอยหลวงของตนเอง และช่วยสุดท้ายเป็นช่วงที่เก็บสะสมเงินและจัดงานปอยหลวงของตนเอง ความสนใจของคนช่วงวัยนี้จะเปลี่ยนจากการทำงานหาเงินมาอยู่ที่การทำบุญเพื่อผลในชาติหน้า โดยสรุปแล้วงานปอยเป็นกลไกในระบบการขัดเกลาสังคมระบบหนึ่งซึ่งช่วยให้ผู้บ่าวผู้สาวได้

เรียนรู้คุณค่าทางสังคม และการมีส่วนร่วมช่วยเหลืองานปอวยหลวงของผู้อื่นเป็นการซึมซับหลักการในการดำรงชีวิตตามวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมาแต่อดีต

งานวิจัยที่ศึกษาการปกครองชนชาติส่วนน้อยของรัฐบาลจีนรวมถึงทิศทางและนัยการวางนโยบายของรัฐบาลจีนต่อชนชาติส่วนน้อยในยูนนาน

Xu Jianchu และ Maruja Salas (2003)⁶ ได้เสนอบทความการเปลี่ยนแปลงของชนกลุ่มน้อยในยูนนานอันเป็นผลมาจากนโยบายของทั้งรัฐบาลท้องถิ่นและรัฐบาลกลาง โดยเฉพาะนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจ ได้แก่ นโยบายพัฒนาภาคตะวันตกซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ที่ถูกนำมาใช้ในยูนนานตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.2000 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกำจัดความยากจนและทำให้ภาคตะวันตกพัฒนาเป็นเขตอุตสาหกรรม ยุทธศาสตร์การพัฒนานี้เน้นที่การลงทุนด้านสาธารณูปโภค โดยเฉพาะการคมนาคมและการติดต่อสื่อสารเพื่อรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจและเพิ่มความสะดวกในการเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจการค้ากับภาคตะวันออก ภาคกลางรวมถึงภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นอกจากนี้ทางรัฐบาลท้องถิ่นยูนนานก็ได้พัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในมณฑลตั้งแต่ทศวรรษ 1980 จากนั้นก็สนับสนุนให้ยูนนานเป็นจังหวัดแห่งวัฒนธรรม (Great Cultural Province) โดยเน้นไปที่การสร้างวัดลู่ที่เป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม เช่น เสื้อผ้า การเดินรำ การร้องเพลง นโยบายต่อมาที่ทางรัฐบาลมณฑลนำมาใช้คือเสนอให้ยูนนานเป็นมณฑลเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy Province) โดยอาศัยความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ (Comparative advantage) ในความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติของมณฑลยูนนาน ผู้วิจัยได้สรุปการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและความรู้ท้องถิ่นของชนชาติส่วนน้อยในยูนนานว่า การเข้ามาของเทคโนโลยีและวิทยาการสมัยใหม่ทำให้ความรู้ดั้งเดิมซึ่งสั่งสมมาตั้งแต่อดีตค่อยๆ ถูกตีความว่าเป็นความเชื่อเรื่องผีเหนือธรรมชาติ และถูกลดบทบาทลงเรื่อยๆ ขณะที่การขยายการเพาะปลูก ความหลากหลายทางอาชีพที่เพิ่มมากขึ้นทำให้วิถีชีวิตของคนในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไป

งานวิทยานิพนธ์ของไป่ ฉุน (2544) เป็นผลงานอีกชิ้นที่ผลการศึกษาแสดงให้เห็นถึงสภาพแวดล้อมทางการเมือง และนโยบายของรัฐบาลคอมมิวนิสต์จีนที่มีต่อชนชาติส่วนน้อยในประเทศ โดยเฉพาะชนชาติไทหรือไตได้เป็นอย่างดี ไป่ ฉุน ศึกษากระบวนการสร้างองค์ความรู้ไทยศึกษาของนักวิชาการจีนตั้งแต่ทศวรรษ 1930 ถึงทศวรรษ 1990 โดยได้แบ่งช่วงเวลาออกเป็น 4 ช่วงตามสถานะแวดล้อมทางการเมืองของจีน ช่วงที่ 1 ตั้งแต่ทศวรรษ 1930 ถึงปี ค.ศ. 1949 ผลงานไทยศึกษาในช่วงนี้ถือได้ว่าเป็นช่วงบุกเบิกเป็นจุดเริ่มต้นของไทศึกษาที่เป็นวิชาการในจีน เนื่องจากได้

⁶ Xu Jianchu and Maruja Salas. (2003). Moving the periphery to the centre: indigenous people, culture and knowledge in changing Yunnan in Kaosa-ard Mingsarn, John Dore. *Social Challenges for the Mekong Region*. Chiang Mai: Chiang Mai University.

เปลี่ยนทัศนคติของนักวิชาการจีนจากชาตินิยมหรืออันนิยมมาเป็นมนุษยนิยม หรือการเริ่มให้ความสำคัญกับชนชาติอื่นที่ไม่ใช่ฮั่น ช่วงที่ 2 ตั้งแต่ปี 1949 ซึ่งเป็นปีที่จีนเปลี่ยนระบอบการปกครองเป็นสังคมนิยมถึงปี 1978 ในช่วงนี้จีนยึดอุดมการณ์สังคมนิยมอย่างเคร่งครัดภายใต้การนำของเหมาเจ๋อตุง ไทศึกษาจึงตกเป็นเครื่องมือทางการเมืองและส่งผลกระทบต่อผลการศึกษาทำให้คุณค่าทางวิชาการถูกจำกัดอยู่เพียงผลประโยชน์ทางการเมืองเท่านั้น ในช่วงนี้นักวิชาการจีนได้สำรวจสังคมไทเพื่อดำเนินการปฏิรูปการเมืองให้เป็นสังคมนิยมอย่างแท้จริง รวมถึงเพื่อความสะดวกในการปฏิรูปที่ดินและการจัดการจำแนกชนชาติส่วนน้อย ซึ่งผลงานส่วนใหญ่เป็นไปเพื่อสนับสนุนการเมืองไม่ใช่เป็นงานวิชาการที่บริสุทธิ์ ช่วงที่ 3 ตั้งแต่ปี 1979 ถึงปลายทศวรรษ 1980 เป็นช่วงที่จีนเริ่มเปิดประเทศและดำเนินนโยบายปฏิรูปอย่างจริงจัง ทางด้านวิชามีการเปิดกว้างมากขึ้น ผลงานไทศึกษาได้รับการฟื้นฟู ผลงานจำนวนมากทั้งที่เขียนขึ้นใหม่และฉบับที่ยังไม่เคยได้รับการพิมพ์ในช่วงยุคที่สองก็มีการพิมพ์เผยแพร่ในสังคมแต่ในส่วนของทฤษฎียังคงถูกจำกัดอยู่นอกจากผลงานทางด้านมานุษยวิทยาชาติพันธุ์วิทยาแล้วยังเริ่มปรากฏผลงานด้านวัฒนธรรมของชาวไทอีกด้วย และในช่วงที่ 4 ทศวรรษ 1990 ไทศึกษาในจีนได้เปิดกว้างและเป็นอิสระมากขึ้นจากการผ่อนคลายความเข้มข้นทางการเมืองทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ เป้าหมายของการศึกษาเปลี่ยนจากการศึกษาระบอบสังคมนิยมเพื่อการปฏิรูปมาเป็นการศึกษาเชิงวัฒนธรรมทำให้ผลงานมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น ที่สำคัญในช่วงนี้เองที่วงวิชาการจีนได้มีการติดต่อแลกเปลี่ยนกับวงวิชาการไทยและวงวิชาการสากล ทำให้ผลงานไทศึกษาขยายตัวกว้างยิ่งขึ้น

ในทางปฏิบัติแล้วผลของการดำเนินนโยบายต่อชนชาติส่วนน้อยจีนปรากฏให้เห็นในหลายรูปแบบ สำหรับสิบสองปันนามีงานวิจัยที่ศึกษาการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวไทลื้อโดยอ้างสาเหตุการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวว่าเกิดจากการแทรกแซงทางนโยบายของรัฐบาลจีน เช่นงานของ Leshan Tan (1991) และ Cai Kui (1996) ซึ่งเสนอเรื่อง Economic Change in Tai Lue Villages in Sipsong Panna 1950s-1980s และ Changes in Land Use in Response to Socio-economic Changes in Xishuangbanna ตามลำดับ ทั้งสองได้เสนอผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้เศรษฐกิจและการใช้ที่ดินในสิบสองปันนาเปลี่ยนแปลงไปไปในทิศทางเดียวกัน คือ เกิดการเปลี่ยนแปลงของรายได้ของชาวไทลื้อซึ่งเป็นผลมาจากการแทรกแซงของรัฐผ่านทางนโยบายต่างๆ ได้แก่ นโยบายการพัฒนาสิบสองปันนาโดยเริ่มจากการพัฒนาสาธารณูปโภคโดยเฉพาะเส้นทางคมนาคมขนส่ง นโยบายทางการเกษตรซึ่งผ่อนคลายจากนโยบายช้ายัดในช่วงทศวรรษ 1950-1970 หลังจากนั้นในการประชุมคณะกรรมการกลางครั้งที่ 11 ในปี 1978 พรรคคอมมิวนิสต์ได้เปลี่ยนนโยบายด้านเกษตรกรรมโดยมีรูปแบบใหม่แทนระบบคอมมูนคือ ระบบรับผิดชอบผลผลิตทางการเกษตร (System of agricultural production responsibility) ซึ่งชาวบ้านสามารถตัดสินใจการเพาะปลูกเองได้ตั้งแต่ปี

1982 โดยนโยบายนี้เปลี่ยนปัจจัยและผลผลิตรวมถึงอำนาจในการตัดสินใจในการผลิตให้เป็นของประชาชน หน่วยการผลิตเปลี่ยนจากหมู่บ้านมาเป็นของครัวเรือนแต่ชาวบ้านจะต้องจ่ายคืนให้กับรัฐในรูปของภาษีการเกษตรและต้องขายผลผลิตที่รัฐต้องการให้แก่รัฐจำนวนหนึ่ง ส่วนผลผลิตที่เหลือสามารถนำไปขายในระบบตลาดได้ นอกจากนี้รัฐยังส่งเสริมให้มีการใช้เทคโนโลยีในการช่วยการเพิ่มผลผลิตไม่ว่าจะเป็นเครื่องจักรหรือสารเคมี นโยบายเหล่านี้ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรของสิบสองปันนาเพิ่มมากขึ้นอย่างมาก นอกจากการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตแล้ว รัฐบาลยังสนับสนุนให้พื้นที่สิบสองปันนาเป็นเขตปลูกยางพาราและอ้อยซึ่งเป็นผลผลิตที่เป็นที่ต้องการของตลาด รายได้จากพืชสองชนิดนี้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและเปลี่ยนแปลงโครงสร้างรายได้ของหมู่บ้าน รายได้จากผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เช่น เครื่องจักรสาน เครื่องใช้ในบ้านลดจำนวนลงอย่างมากจากการเข้ามาของสินค้าอุตสาหกรรมราคาถูกจากจีน โดยจากการสำรวจในปี ค.ศ.1954 พบว่ารายได้จากผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นเป็นร้อยละ 43.8 ของรายได้จากการเพาะปลูกทั้งหมด แต่ในปี ค.ศ.1983 ลดลงเหลือเพียงร้อยละ 12.7 เท่านั้น

ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้รายได้ของเกษตรกรชาวไทลื้อเพิ่มขึ้นมาก อย่างไรก็ตามรายจ่ายของครัวเรือนก็มีสัดส่วนที่เปลี่ยนแปลงไป ในอดีตชาวไทลื้อไม่จำเป็นต้องซื้อสินค้าพื้นฐาน เช่น อาหาร เสื้อผ้า ยาสูบ เนื่องจากสามารถผลิตใช้เองได้ แต่ในปัจจุบันจะต้องซื้อบริโภคเกือบทั้งหมด สินค้าผลิตเองลดปริมาณลงอย่างมาก นอกจากนี้ยังมีสินค้าอุตสาหกรรมใหม่ๆ เข้ามามาก เช่น สินค้าไฟฟ้า สินค้าฟุ่มเฟือยต่างๆ ในทางศาสนานั้นในอดีตรายจ่ายต่อบ้านในทางศาสนามีถึง 50% ของรายจ่ายทั้งหมด อย่างไรก็ตามหลังจากการปฏิวัติวัฒนธรรมสิ้นสุดบรรยากาศทางสังคมเริ่มผ่อนคลาย พุทธศาสนาได้รับการฟื้นฟู รายจ่ายทางศาสนาก็เริ่มเพิ่มขึ้นด้วยเช่นกันแต่ไม่มากเหมือนในอดีต คงอยู่ประมาณ 10-15% ของรายจ่ายของครัวเรือน นอกจากนี้ในขณะที่รายได้จากการเกษตรมีเพิ่มมากขึ้น รัฐบาลก็เริ่มส่งเสริมนโยบายการท่องเที่ยวสู่สิบสองปันนา คนหนุ่มสาวบางส่วนเข้าไปทำงานบริการในเมืองรองรับนักท่องเที่ยวที่เริ่มหลังไหลเข้ามา อัตราผู้ที่ออกจากภาคการเกษตรเริ่มปรากฏให้เห็น ทำให้โครงสร้างรายได้และรายจ่ายเริ่มผันแปรมากขึ้น อย่างไรก็ตาม Cai Kui ได้ระบุถึงผลเสียและปัญหาที่เกิดจากการพัฒนาต่างๆ โดยเฉพาะการถางพื้นที่ป่าเพื่อปลูกพืชเศรษฐกิจ

นอกเหนือไปจากการยอมรับและปรับเปลี่ยนตามนโยบายของจีนแล้ว ยังมีงานวิจัยอีกส่วนหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงการพยายามตอบโต้การแทรกแซงวิถีชีวิตชาวไทลื้อของรัฐจีน ได้แก่ งานวิจัยเรื่อง *The Revival of the Tai Lue Scripts in Sipsong Panna, Yunnan Province* เขียนโดย Yanatan Isra (2001) ซึ่งได้อธิบายขั้นตอนการแทรกแซงโดยนโยบายของรัฐในการควบคุมสังคมให้ชนชาติส่วนน้อยอยู่ในขอบเขตของความเป็นประชากรจีน พร้อมกับชี้ให้เห็นปฏิกริยาของชาวไทลื้อซึ่ง

บางครั้งเป็นการคล้อยตามนโยบายรัฐจากความกดดันทางการเมือง บางครั้งเป็นการตอบโต้ความเข้มงวดในสังคมด้วยกระแสการอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมดั้งเดิม

Isra กล่าวถึงการฟื้นฟูและปรับปรุงอักษรไทลื้อหรืออักษรธรรมว่ามีมาตั้งแต่ในปี ค.ศ.1954 ซึ่งรัฐสนับสนุนให้มีการปรับตัวอักษรให้ง่ายต่อการเรียนรู้มากขึ้น โดยกลุ่มที่ทำหน้าที่ปรับปรุงเป็นกลุ่มผู้ปกครองในระบอบเก่าเป็นส่วนมาก ต่อมาเกิดความผันผวนทางการเมืองในจีน เช่น นโยบายก้าวกระโดดไกล การศึกษาสังคมนิยมและการปฏิวัติวัฒนธรรม ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวอักษรธรรมทั้งแบบใหม่และแบบเก่าถูกห้ามกระทั้งสิ้นยุคปฏิวัติวัฒนธรรม เด็งเสี่ยวผิงปรับนโยบายการพัฒนาประเทศให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้น ในปี ค.ศ.1986 รัฐบาลท้องถิ่นประกาศให้กลับไปใช้อักษรเก่าอย่างเป็นทางการอีกครั้งภายใต้การกดดันของเดาซือซิน⁷ ซึ่งให้เหตุผลว่ากระทั้งถึงปี ค.ศ.1986 ก็ยังมีคนจำนวนมากที่ยังใช้อักษรเก่าอยู่และหากว่าคนรุ่นใหม่ใช้เฉพาะอักษรใหม่ก็จะทำให้การอ่านเอกสารโบราณรวมถึงการสานต่อวัฒนธรรมประเพณีขาดลง หลังจากนั้นก็มีกรณีพิมพ์แบบเรียนเป็นอักษรเก่าในปี ค.ศ.1990 อย่างไรก็ตามคณะกรรมการชุดเก่าก็ได้เปลี่ยนกลับไปใช้อักษรใหม่อีกครั้งในปี ค.ศ.1996

การเปลี่ยนไปเปลี่ยนมาของการใช้อักษรลื้อ แสดงให้เห็นถึงการเคลื่อนไหวของกลุ่มศาสนาในสังคมไทลื้อและการควบคุมของรัฐบาลจีน กล่าวคือรัฐบาลจีนซึ่งแสดงให้เห็นถึงการเอาใจใส่ในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อย เช่นการตีพิมพ์หนังสือด้วยอักษรลื้อใหม่ แต่ในขณะเดียวกันก็พยายามควบคุมการฟื้นฟูของประเพณีและวัฒนธรรมไม่ให้มาจนอาจก่อให้เกิดความรู้สึกว่าไม่ใช่ส่วนหนึ่งของจีนขึ้นมา กล่าวคือเมื่อการกลับมาใช้อักษรเก่าและการฟื้นฟูศาสนามีความมั่นคงมากขึ้นกระทั่งกระทบต่อการเสริมสร้างชาติของจีน เช่น การเพิ่มขึ้นของพระเณรซึ่งทำให้ปริมาณนักเรียนในระบบโรงเรียนจีนลดลง รวมถึงการที่เด็กไทลื้อให้ความสนใจศึกษาอักษรเก่ามาจนละเลยการศึกษาภาษาจีน รัฐบาลจีนจึงเริ่มมีนโยบายออกมาควบคุมสถานการณ์ เช่น ห้ามไม่ให้พระจากรัฐอื่นๆเข้า-ออกประเทศจีนได้อย่างอิสระเหมือนในอดีต และเริ่มมีข้อบังคับเกี่ยวกับกิจกรรมทางศาสนามากขึ้น

ในขณะที่งานของ Khamphent Thipmuntali (1999)⁸ ได้เปรียบเทียบลักษณะความเป็นลื้อระหว่างลื้อเมืองสิงกับลื้อสิบสองพันนาว่าลื้อสิบสองพันนานั้นยังคงรักษาความเป็นลื้อได้มากกว่า โดยสังเกตจากการใช้ภาษาซึ่งถึงแม้จะได้รับอิทธิพลจากภาษาจีนมากขึ้นแต่ก็ยังคงพบเห็นการใช้ภาษาท้องถิ่นพูดคุยกันอยู่มาก การแต่งกายก็ยังคงเอกลักษณ์ของไทลื้อคือการนุ่งซิ่น ซึ่ง Khamphent

⁷ เจ้าแผ่นดินองค์สุดท้ายของสิบสองพันนา เคยดำรงตำแหน่งรองประธานคณะกรรมการมณฑลยูนนานในสมัชชาที่ปรึกษาทางการเมือง และดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ด้านภาษาศาสตร์ที่สถาบันการศึกษาชนชาติยูนนาน (เรอู วิชาศิลป์, 2544)

⁸ Khamphent Thipmuntali, "The Lue of Muang Sing". Laos: Culture and society. Chiangmai: Silkworm Books.

ได้อธิบายว่าเนื่องจากในจีนนั้นชาวไทลื้อจะต้องเผชิญหน้ากับวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวจีนซึ่งต่างกันมากกับแนวทางของชาวไทลื้อ การแสดงออกถึงเอกลักษณ์ของลื้อสิบสองปันนาจึงเป็นเสมือนสัญลักษณ์ในการต่อต้านอิทธิพลชาวฮั่น

นอกเหนือจากการอนุรักษ์เพื่อแสดงอัตลักษณ์ของตนเองแล้ว การอนุรักษ์สิ่งดั้งเดิมส่วนหนึ่งเกิดมาจากนโยบายการอนุรักษ์ประเพณีของรัฐเองดังเช่นงานของสุมิตร ปิติพัฒน์ (2546) ในเรื่องคนไตในชื่อเหมา ซึ่งได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงในชุมชนชาวไตในชื่อเหมาหลังจากยุคปฏิวัติวัฒนธรรมโดยเน้นที่การฟื้นฟูและอุปถัมภ์พุทธศาสนาตั้งแต่ต้นทศวรรษ 1980 ซึ่งเริ่มมีการบวชพระสงฆ์ขึ้นมาใหม่ การซ่อมแซมวัดวาอาราม วัดบางแห่งทางรัฐบาลยังสนับสนุนให้มีการฟื้นฟูบูรณะขึ้นมาเพื่อผลทางการท่องเที่ยวเป็นหลัก เช่นวัดศรีจอมเรือง เมืองจิ่งกู่ซึ่งมีเจดีย์ที่ถูกหุ้มด้วยต้นโพธิ์ ผลจากการศึกษาพบว่าหลังจากยุคปฏิวัติวัฒนธรรม ชาวไทส่วนใหญ่ยังคงรักษาประเพณีและเทศกาลทางศาสนาเอาไว้โดยเฉพาะประเพณีเข้าพรรษา ออกพรรษา สงกรานต์ ทำบุญหยาดน้ำให้แก่บรรพบุรุษในช่วงเทศกาลตรุษจีน การทำบุญใจบ้าน

3. งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยน การอนุรักษ์ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อ ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทในลุ่มแม่น้ำโขง

ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงทางวัตถุและการอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรมบางอย่างที่เกิดขึ้น ความเชื่อบางอย่างซึ่งรองรับชุมชนและสืบทอดมาแต่ความเชื่อดั้งเดิมยังคงมีอยู่ หากแต่มีการปรับเปลี่ยนไปบ้างตามวิถีชีวิตที่เริ่มเปลี่ยนแปลงไป ความเชื่อดังกล่าวได้แก่ความเชื่อในเรื่องผีอารักษ์ ทานาเบ้ (2537)⁹ ได้วิเคราะห์ว่าทศวรรษเชิงอุดมการณ์กับการบูชาผีอารักษ์ของไทลื้อในเขตสิบสองปันนาในการเปลี่ยนผ่านทางสังคมว่าหลังการล่มสลายของรัฐจารีตและระบบศักดินา พรรคคอมมิวนิสต์ได้มีการปฏิรูปที่ดินกระจายสู่ประชาชนและให้มีการผลิตแบบรวม ในปี ค.ศ. 1958 จีนมุ่งหวังจะเขยิบจากสังคมนิยมไปเป็นคอมมิวนิสต์ โดยเริ่มนโยบายก้าวกระโดด ในเขตเมืองเซียงรุ่งมีการจัดตั้งระบบคอมมูนประชาชน รวบรวมชาวบ้านจาก 83 หมู่บ้านมาไว้หน่วยเดียวกัน ในช่วงนี้การบูชาผีอารักษ์เมืองได้สูญหายไป ชาวบ้านอธิบายว่าความเชื่อเรื่องผีเมืองเป็นมรดกมาจากระบบศักดินา เมื่อเปลี่ยนรูปแบบความสัมพันธ์ในสังคมไปเป็นแบบเมืองและคอมมูน ผีเมืองจึงไม่มีความจำเป็นอีกต่อไป อย่างไรก็ตามผีอารักษ์ในระดับครัวเรือนและชุมชนหรือผีบ้าน ผีเรือนยังคงอยู่เนื่องจากชุมชนหรือหน่วยทางสังคมที่เรียกว่า ชุมผลิต ซึ่งเป็นหน่วยที่เล็กสุดในระดับคอมมูนยังคงรูปแบบเดิมเอาไว้จนกระทั่งปัจจุบัน อย่างไรก็ตามถึงแม้ความเชื่อเรื่องผีเรือนและผีบ้านจะยังคงอยู่แต่ก็มีการปรับเปลี่ยนไปบ้างตามสภาพการณ์ต่างๆ

⁹ ชิกฮารุ ทานาเบ้. (2537). “ทางแพร่งในเรื่องชนชาติในเขตชายขอบเอเชียอาคเนย์”, การสัมมนาเรื่องวัฒนธรรมไทลื้อและการปรับตัวท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง, เชียงใหม่, 16-17 กันยายน 2537.

ในประเทศไทยจรรยาพรหมวัง (2536) ก็ได้การศึกษาเกี่ยวกับชุมชนไทลื้อที่อาศัยอยู่ในภาคเหนือของประเทศ¹⁰ โดยศึกษาประเด็นการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมบางประการของชาวไทลื้อบ้านทุ่งมอก อำเภอเชียงม่วน จังหวัดพะเยา ผลการศึกษาพบว่าวัฒนธรรมของชาวไทลื้อมีการเปลี่ยนแปลงเนื่องจากการขยายตัวของสาธารณูปโภคที่รัฐเป็นผู้จัดหาให้ เช่น ถนน ไฟฟ้า ทำให้สะดวกในการไปมาหาสู่กับสังคมภายนอกมากขึ้น และส่งผลให้หมู่บ้านเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการแต่งกายซึ่งหาซื้อได้ง่ายและสะดวกกว่าการทอผ้าใช้เองมาก ลักษณะทางเศรษฐกิจเป็นการผลิตเพื่อขายไม่ใช่เพื่อยังชีพเหมือนในอดีต ผลกระทบต่อวัฒนธรรม เช่น การงานกรรมมีการเปลี่ยนแปลงไป ในปัจจุบันหากเป็นการงานกรรมให้ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว บางครั้งก็จะจัดพร้อมกับงานศพเพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายและสะดวกขึ้น ทางด้านภาษาก็มีการเรียนรู้ภาษาคำเมืองของทางเหนือ เนื่องจากมีการติดต่อดูสารกันมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม จรรยาพรหมวังก็ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่าการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของไทลื้อบ้านทุ่งมอกนั้น มีทั้งการเปลี่ยนแปลงในขณะเดียวกันก็มีการธำรงรักษาเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไว้ด้วย เช่น การจัดงานประเพณีการงานกรรมเป็นประจำ การจัดพิธีสังเคราะห์ทั้งของบ้าน หมู่บ้านและเมือง ซึ่งเป็นพิธีบูชาเทวดาให้คุ้มครองพวกตน เป็นการตอกย้ำให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของตนที่จะต้องบูชาบรรพบุรุษประจำกลุ่มตน นอกจากนี้ยังพบว่าชาวไทลื้อยังมีความสำนึกในความเป็นกลุ่มไทลื้อของตน โดยเรียกตนเองว่าเป็นไทลื้อ

การเปลี่ยนแปลงประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อในกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อนั้น มีหลายสาเหตุด้วยกัน แต่ปัจจัยที่มีการอ้างถึงมากที่สุด คือ การท่องเที่ยว โดยเฉพาะกับประเพณีที่มีการจัดเป็นงานรื่นเริง และมีความแปลกใหม่ในสายตาของนักท่องเที่ยว เช่น งานของนริ เอียวศรีวงศ์ ในเรื่องผลกระทบของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวต่อสังคมและวัฒนธรรม และเรื่องการฟื้นฟูประเพณีในเมืองไทยเขียนโดย ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม (2543) ทั้งสองกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงและฟื้นฟูประเพณีเป็นไปเพื่อรองรับการท่องเที่ยว โดยมีวัตถุประสงค์ทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ซึ่งการเปลี่ยนแปลงในลักษณะนี้ไม่สอดคล้องกับโครงสร้างและความสัมพันธ์ในสังคมและจะทำให้ประเพณี พิธีกรรมหมดพลังและความศักดิ์สิทธิ์ไปในที่สุด

¹⁰ ชาวไทลื้อเหล่านี้ส่วนหนึ่งอพยพลงมาเองเนื่องจากปัญหาภายในประเทศจีน และอีกส่วนหนึ่งถูกกวาดต้อนลงมาตั้งแต่ในอดีต ชาวไทลื้อถูกกวาดต้อนเข้ามาทางตอนเหนือของไทยอยู่หลายครั้ง ในปี พ.ศ.1399 พระยาภาววิละใช้วิธี “เก็บผักใส่ซ้า เก็บผ้าใส่เมือง” กวาดต้อนชาวไทลื้อเข้ามาอยู่ในเชียงใหม่ซึ่งขณะนั้นเป็นเมืองร้าง ในพงศาวดารเมืองน่านระบุว่าเจ้าหลวงสุมนเทวราชได้ยกทัพไปตีเมืองลำ เมืองพง และเชียงแขวงในปี พ.ศ.2355 และได้กวาดต้อนผู้คนมายังเมืองน่าน (ชมรมล้านนาคดี, 2529) และมีการกวาดต้อนอีกครั้งในสมัยรัชกาลที่ 4 ในปี พ.ศ.2369 หลังจากยกทัพเข้าตีสิบสองปันนา และนำชาวไทลื้อมายังเมืองพะเยาในปัจจุบัน (บุญช่วยศรีสวัสดิ์, 2547ก)

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2530) รายงานผลกระทบของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวต่อสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นว่า นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เน้นเฉพาะในเรื่องเศรษฐกิจได้ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมประเพณีของคนในท้องถิ่น เพราะคนในท้องถิ่นต้องเปลี่ยนตามความต้องการของตลาดการท่องเที่ยว มีการเน้นรูปแบบภายนอกของวัฒนธรรมที่ไม่ใช่ส่วนสัมพันธ์กับวิถีชีวิต มีการจัดขบวนแห่ต่างๆ ที่หยิบเอาเฉพาะรูปแบบภายนอก แห่เพื่อให้นักท่องเที่ยวดูความตระการตา ให้แปลกประหลาดเพื่อสนองความรู้สึกของนักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวลักษณะนี้มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนท้องถิ่นมากขึ้น ทำให้วัฒนธรรมท้องถิ่นหมดพลังในการปรับเปลี่ยนอย่างสอดคล้องและสร้างสรรค์ กลายเป็นการปรับเปลี่ยนประเพณี พิธีกรรมเพื่อให้เป็นสินค้าในตลาดการท่องเที่ยวไป

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนนั้น การศึกษาส่วนใหญ่ให้น้ำหนักไปที่ปัจจัยภายนอกการพัฒนาและการท่องเที่ยว ขณะที่นิธิ เอียวศรีวงศ์ ได้เสนอผลการวิจัยเรื่อง บุญบั้งไฟที่โยธว่า การท่องเที่ยวเป็นเพียงส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของงานบุญบั้งไฟเท่านั้น ปัจจัยสำคัญอยู่ที่ปัจจัยภายในของสังคมเอง

งานบุญบั้งไฟเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวกับชุมชนเกษตรขนาดเล็ก ตัวพิธีกรรมผสมผสานระหว่างงานเทศกาลของชุมชนกับความเชื่อและศาสนา ในงานนี้ทุกคนในชุมชนจะมีส่วนร่วมแต่จะมีบทบาทมากขึ้นขึ้นอยู่กับฐานะและสถานะทางสังคม เช่น พระจะมีบทบาทสำคัญ ในขณะที่ก็มีพื้นที่ของตนเองอยู่ในงานนี้ การจัดงานบุญบั้งไฟนั้นเป็นการแสดงความเคารพต่อพญาแถนเป็นการให้ความมั่นใจแก่ชาวบ้านว่าธรรมชาติจะเอื้ออำนวยให้ผลผลิตมีมาก และเป็นหลักประกันความอุดมสมบูรณ์ของดินฟ้าอากาศ นอกจากจะเป็นงานประเพณีรื่นเริงแล้วงานบุญบั้งไฟยังเป็นการสานความสัมพันธ์ของคนในชุมชน เนื่องจากการเป็นชุมชนชนบททำอาชีพเกษตรกรรมจึงต้องพึ่งพาอาศัยกันในแต่ละฤดูกาล การมีงานรื่นเริงที่ต้องร่วมกันจัดจึงเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน นอกจากนี้งานบุญบั้งไฟยังแสดงถึงการปลดปล่อย โดยปกติแล้วในชีวิตประจำวันจะมีความกดดันจากสังคมสูง หากใครละเมิดกฎเกณฑ์ใดๆ จะถูกสังคมลงโทษ แต่ในงานนี้จะมีการปรับบทบาทกันได้มาก เช่น ชายแต่งกายเป็นหญิง หรือหญิงแต่งกายเป็นชาย การกล่าวหยาบโลนในเรื่องเพศหรือการทะเลาะวิวาทกัน กิจกรรมหลักของงานบุญบั้งไฟคือการยิงบั้งไฟซึ่งเชื่อว่าเป็นพิธีกรรมที่เตือนให้แถนหรือเทวดาปล่อยน้ำฝนลงมา และเป็นการบวงสรวงศาลปู่ตาของหมู่บ้าน ต่อมาเมื่อพุทธศาสนาได้รับความนิยมในชุมชนมากขึ้นก็ได้เสริมพิธีกรรมในบุญบั้งไฟให้เกี่ยวพันไปถึงพุทธศาสนาด้วย เช่น การบวชลูกหลานในเทศกาลนี้

นิธิได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงของงานบุญบั้งไฟที่โยธว่า ซึ่งมีการจัดงานที่ใหญ่โตมากขึ้น มีการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติมาร่วมชมงานประเพณี ที่สำคัญคือ ขบวน

บั้งไฟซึ่งเคยเป็นขบวนที่ชาวบ้านมาร่วมการละเล่นกลายเป็นการแสดงหรือการโชว์ ซึ่งไม่มีความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรม ส่วนที่เกี่ยวกับสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ เช่น อวัยวะเพศ คำแข็งที่เกี่ยวกับการร่วมเพศ ก็ถูกทางเทศบาลและจังหวัดจำกัดลงอย่างมากเพื่อเสนอภาพลักษณ์ที่ดีของชุมชน

อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้น นิธิเสนอว่าการเปลี่ยนแปลงไม่ใช่เป็นผลมาจากการท่องเที่ยวเป็นสำคัญ แต่สืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนเมื่อขยโสธรเอง คือ การที่ขยโสธรกลายเป็นชุมชนเมืองมีคนหลายวัฒนธรรมซึ่งไม่ได้ทำการผลิตเหมือนกันหรือเกี่ยวโยงกันเข้ามาอยู่ร่วมกันในชุมชน มีความสัมพันธ์อีกลักษณะหนึ่งในการเมืองและเศรษฐกิจที่แตกต่างไปจากหมู่บ้าน มีการปรับตัวของระบบอุปถัมภ์แบบเก่าให้กลายเป็นระบบความสัมพันธ์ที่สามารถใช้งานในเศรษฐกิจและสังคมสมัยใหม่ได้ ซึ่งการขยายตัวของชุมชนเหล่านี้ทำให้โครงสร้างสังคม บทบาทและสถานะของคนแต่ละกลุ่มจึงมีการปรับเปลี่ยนไป นิธิได้วิเคราะห์ว่างานท่องเที่ยวบุญบั้งไฟในอีสานซึ่งเป็นเวทีของกลุ่มคนต่างๆในชุมชนที่สามารถเข้ามาต่อรอง ช่วงชิง ประนีประนอม ช่วยเหลือขัดแย้ง ภายใต้บริบทของขยโสธรที่เปลี่ยนจากชุมชนเกษตรไปสู่ความเป็นเมืองที่สลับซับซ้อนขึ้น จึงกล่าวได้ว่าถึงแม้ไม่มีการท่องเที่ยวประเพณีนี้ก็เปลี่ยนแปลงตามสภาพสังคมอยู่แล้ว เพียงแต่การท่องเที่ยวได้ถูกใช้เป็นข้ออ้างเพื่อสนับสนุนแก่ผู้ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

ในสภาพความสัมพันธ์กันของกลุ่มต่างๆ ที่แวดล้อมงานบุญบั้งไฟนี้ นักท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวทำให้เวทีที่ทุกกลุ่มเข้ามาเล่นนี้ขยายวงกว้างออกไป เวทีการแสดงที่กว้างขึ้นนี้ก็สมประโยชน์ของทุกฝ่าย กล่าวคือ ชาวคุ้มหรือชาวบ้านในชุมชนซึ่งเป็นผู้ที่ร่วมแรงกันจัดเตรียมงานนี้ขึ้น ก็มีความภูมิใจในงานบุญบั้งไฟ ก็ได้ผู้ชมในประเพณีมากยิ่งขึ้น เป็นยืนยันถึงความสำคัญและความมีค่าของงานบุญบั้งไฟของตน ฝ่ายผู้บริหารเทศบาลก็พอใจกับการมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากขึ้น เป็นการยืนยันความสำเร็จของตน และตอบสนองความต้องการของชาวบ้านในคุ้มซึ่งเป็นฐานเสียงของตน ฝ่ายจังหวัดก็ต้องการนักท่องเที่ยวมาพิสูจน์ความสำเร็จของจังหวัดแก่ผู้บังคับบัญชาและเป็นการพิสูจน์บทบาทตามความคิดของข้าราชการด้วยว่า ราชการเป็นตัวเชื่อมท้องถิ่นเข้ากับประเทศและโลกภายนอก

1.5 นิยามศัพท์

สังคมทวิลักษณ์ ในงานวิจัยนี้หมายถึงสังคมและวิถีชีวิตของชาวไทลื้อสิบสองพันนาที่มีความเกี่ยวพันกับสังคมสองประเภท คือสังคมชนบทของชาวไทลื้อและสังคมเมืองสมัยใหม่แบบจีนเป็นสังคมชาวไทลื้อที่มีการปรับเอาค่านิยม วิถีชีวิตแบบใหม่ๆและเกิดการผสมผสานทางสังคมและ

วัฒนธรรมจีนโดยที่ชาวไทลื้อเป็นผู้เลือกรับและปรับเปลี่ยนกระแสวัฒนธรรมสังคมใหม่ๆ โดยการเปลี่ยนแปลงในทิวทัศน์นี้แบ่งออกได้หลายประเด็น มีทั้งด้านที่วัฒนธรรมไทลื้อถูกกลืนโดยสังคมสมัยใหม่ ด้านที่มีการปรับเปลี่ยนผสมผสานระหว่างจารีตกับความทันสมัยและด้านที่ถูกครอบงำโดยทางการเงินอย่างเข้มงวดแต่ผ่อนคลายลงในภายหลัง สังคมทิวทัศน์ในสิบสองปันนามีพัฒนาการอย่างรวดเร็วภายหลังการปฏิรูปเศรษฐกิจของเติ้งเสี่ยวผิง วิถีชีวิตชาวไทลื้อเกิดความเป็นทิวทัศน์ที่แกว่งไปมาระหว่างการพัฒนาในแต่ละช่วงกับความคิดดั้งเดิม เป็นรูปแบบการปรับตัวของชุมชนไทลื้อต่อกระแสการพัฒนาที่มีความรุนแรงและรวดเร็ว การปรับตัวดังกล่าวก็เป็นการรับเอาสิ่งใหม่เข้ามาโดยไม่ละทิ้งวิถีคิดหรือความเชื่อเก่าๆ เช่น การยอมรับวิถีคิดแบบวิทยาศาสตร์โดยยังคงรากฐานทางความเชื่อเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติ

รัฐบาลเชียงรุ่ง ในงานวิจัยนี้หมายถึง รัฐบาลท้องถิ่นในระดับเขตปกครองตนเองชนชาติไทลื้อสิบสองปันนา ซึ่งมีศูนย์กลางการปกครองอยู่ที่เมืองเชียงรุ่ง ผู้มีอำนาจสูงสุดคือ ผู้ว่าราชการชาวไทลื้อซึ่งมาจากการเลือกตั้งและมีวาระการทำงานทั้งสิ้น 5 ปี เนื่องจากประเทศจีนเป็นประเทศที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่และมีประชากรเป็นจำนวนมาก รูปแบบการปกครองจึงเป็นการกระจายอำนาจไปในระดับต่างๆ เริ่มจากรัฐบาลกลางที่ปักกิ่ง รัฐบาลระดับมณฑล รัฐบาลระดับจังหวัดเป็นต้น นอกจากนี้ประชากรของจีนยังประกอบไปด้วยชนชาติส่วนน้อยทั้งหมด 55 ชนชาติ โดยเฉพาะชนนานที่มีชนชาติส่วนน้อยถึง 26 กลุ่มชาติพันธุ์ ชนชาติเหล่านี้อาศัยอยู่บริเวณชายแดนจีนและมีวัฒนธรรมใกล้เคียงกับชนชาติเดียวกันที่อยู่ในประเทศเพื่อนบ้าน จีนจึงระมัดระวังในการปกครองชนชาติเหล่านี้มากเป็นพิเศษ และเมื่อพรรคคอมมิวนิสต์จีนขึ้นปกครองประเทศก็ให้มีการก่อตั้งเขตปกครองตนเองของชนชาติส่วนน้อยและให้อำนาจในการปกครองตนเองแต่ต้องสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลกลาง สำหรับสิบสองปันนานั้นมีการจัดตั้งเขตปกครองตนเองชนชาติไทขึ้นอย่างเป็นทางการในวันที่ 24 มกราคม ค.ศ.1953 (Mayin, 1985: 193)

งานปอยเดือนหกหรืองานปอยสังขาร เป็นคำที่ใช้เรียกของชาวไทลื้อ หมายถึง เทศกาลที่มีทั้งงานรื่นเริงในชุมชน การทำบุญทำทานเนื่องในโอกาสการผ่านเข้าสู่ปีใหม่ซึ่งตรงกับเดือนหกในปฏิทินของชาวไทลื้อหรือช่วงกลางเดือนเมษายนของปฏิทินสากล แต่เดิมนั้นการจัดงานปอยนี้จะกินเวลายาวนานตั้งแต่ 1 สัปดาห์ถึง 1 เดือนโดยจะมีการจัดเวียนกันไปในแต่ละเมืองเริ่มจากเมืองเชียงรุ่ง ต่อมาทางรัฐบาลเชียงรุ่งได้กำหนดให้เป็นวันที่ 13-15 เมษายนของทุกปี งานปอยเดือนหกถูกเรียกเป็นภาษาจีนว่า โฟส่วยเจีย (泼水节) หมายถึง เทศกาลสาดน้ำ ซึ่งนอกจากจะเป็นเทศกาลที่มีความสำคัญต่อชุมชนแล้วยังมีความสำคัญในแง่การท่องเที่ยวด้วย ในช่วงเวลางานนี้จะเป็นช่วงที่นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในสิบสองปันนามากที่สุดในรอบปี

ชนชาติส่วนน้อย คำนี้เป็นคำที่มีการปรับการให้ความหมายใหม่ คือ ก่อนการปกครองของ พรรคคอมมิวนิสต์คำที่หมายถึงชนชาติอื่นๆที่ไม่ใช่ชนชาติฮั่น คือคำว่า ชาวซู่มีนจู่ (少数民族) หรือชนกลุ่มน้อย แต่ในปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนเพื่อลดความหมายเชิงลบในคำโดยใช้เพียงคำว่า มีนจู่ (民族) หรือชนชาติ เช่นชนชาติไทลื้อในจีนใช้คำว่า ไตจู่ (傣族) และ ฮั่นจู่ (汉族) เป็นคำเรียกชนชาติฮั่น ทั้งนี้รัฐบาลกลางจีนพยายามหลีกเลี่ยงที่จะใช้คำว่า “ชนกลุ่มน้อย” เพื่อพยายาม แสดงความเท่าเทียมระหว่างชนชาติต่างๆกับชาวฮั่น เป็นการแสดงความเป็นหนึ่งเดียวในความ หลากหลายทางชาติพันธุ์ของประเทศจีน ซึ่งเป็นไปตามนโยบายการปกครองของพรรคคอมมิวนิสต์ จีนตั้งแต่มีการสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีน อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติแล้วชนชาติส่วนน้อย ยังคงเรียกร้องความเท่าเทียมทั้งในแง่สถานะทางสังคมและในชีวิตประจำวันอยู่ โดยเฉพาะ ความรู้สึกถูกดูถูกดูแคลนของชาวฮั่นที่มีต่อชนชาติอื่นๆ

วัฒนธรรมอันสมัยใหม่ ชาวฮั่นเป็นชนกลุ่มใหญ่ของประเทศจีนมีสัดส่วนประชากร ประมาณร้อยละ 90 ของจำนวนประชากรทั้งหมด เป็นชนชาติที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานยึดถือหลัก จริยธรรมของขงจื้อ ในสายตาของชาวฮั่นถือว่าชนชาติอื่นๆที่ไม่มีความรู้ขงจื้อเป็นพวกป่าเถื่อนและ มองตนเองว่าเป็นชนชาติที่ยิ่งใหญ่ ต่อมาเมื่อพรรคคอมมิวนิสต์ปกครองประเทศประกอบกับผลจาก การปฏิวัติวัฒนธรรมทำให้วัฒนธรรมขงจื้อถูกทำลายไปมาก ปัจจุบันชาวฮั่นให้ความสนใจกับการ พัฒนาไปสู่ความทันสมัยแบบตะวันตกผ่านเศรษฐกิจแบบทุนนิยม มีการสร้างภาพลักษณ์ของการ เป็นผู้นำในการพัฒนาไม่ว่าจะเป็นบ้านเรือน เครื่องแต่งกาย นอกจากนี้ยังสร้างคูลงข้ามโดยการ เสนอภาพเปรียบเทียบชาวฮั่นสมัยใหม่กับชนชาติส่วนน้อยด้วย ดังเช่นที่ปรากฏในหนังสือภาพ แนะนำชนชาติต่างๆในจีนซึ่งส่วนใหญ่ใช้ผู้หญิงเป็นตัวแทน ได้แก่ ภาพหญิงวัยกลางคนชาวฮั่นใน ชุดแต่งกายแบบสมัยนิยมมีฉากหลังเป็นตึกรามบ้านช่องแบบเมืองใหญ่ ส่วนภาพชนชาติส่วนน้อย เป็นภาพหญิงสาวแต่งกายในชุดประจำชนชาติที่มีการประยุกต์แล้วอยู่ในป่าเขาหรือสิ่งก่อสร้างที่ เป็นสัญลักษณ์ของชนชาตินั้น

1.6 ขอบเขตการศึกษา

ศึกษาในขอบเขตประเด็นวิถีชีวิตของชาวไทลื้อสิบสองพันนาที่ผูกพันอยู่กับสังคมทวิ ลักษณะ คือ สังคมแบบไทลื้อในชุมชนของตนเองกับสังคมแบบเมืองทันสมัยตามนโยบายของ รัฐบาลจีนในเชิงรณรงค์ว่าชาวไทลื้อมีการปรับตัวอย่างไร ตอบรับสิ่งใหม่หรือตกขี้เลี้ยงเก่าเพียงใด และภายในสังคมทวิลักษณะนั้นความสัมพันธ์ของสองชนชาติเป็นอย่างไร มีความกลมกลืน ขัดแย้ง หรือความเท่าเทียมกันเพียงใด โดยลงพื้นที่ศึกษาหมู่บ้านบ้านถิ่นเชียงรุ่งและศึกษางานประเพณีปี ใหม่ของชาวไทลื้อว่ากิจกรรมต่างๆในเทศกาลได้สะท้อนให้เห็นสังคมทวิลักษณะของสิบสองพันนา

อย่างไร ทั้งนี้ศึกษาในระยะเวลาตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1970 ถึงปี 2004 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ดั้งเดิมเริ่มขยับขึ้นมาเป็นผู้นำ โดยเริ่มจากนโยบายการฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมและศาสนาที่ถูกทำลายในช่วงปฏิวัติวัฒนธรรม ต่อมาตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1980 ก็มีการส่งเสริมนโยบายการปฏิรูปเศรษฐกิจโดยการเปิดประเทศรองรับการลงทุน เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ในด้านเศรษฐกิจนั้นรัฐบาลสนับสนุนให้เปิดการค้ากับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยใช้สิทธิสองพินนาเป็นศูนย์กลางสำคัญ นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้สิทธิสองพินนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญแห่งหนึ่งในยูเนียนด้วย

1.7 วิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยรวบรวมข้อมูลจากการวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) การสังเกตการณ์ (Observation) และการสัมภาษณ์แบบหยั่งลึก (In-depth Interview)

1 การรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ได้แก่ หนังสือ งานวิจัย วารสาร ข่าวสารจากสื่อมวลชน และข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตทั้งภาษาอังกฤษและภาษาไทย ภาพถ่ายในอดีตที่มีการรวบรวมไว้

2 การสังเกตการณ์ โดยเข้าไปในพื้นที่สิทธิสองพินนาในเขตเมืองเชียงรุ่ง หมู่บ้านบ้านถิ่นเมืองเชียงรุ่ง และเมืองฮ่า สังเกตวิถีการดำเนินชีวิตของชาวไทลื้อในช่วงวันที่ 3-14 มกราคม 2004 และ 27 มีนาคม-23 เมษายน 2004

3 การสัมภาษณ์ ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบหยั่งลึกกับบุคคลหลายๆสถานะในสังคม เช่น ผู้มีเชื้อสายเจ้าซึ่งมีส่วนร่วมในการจัดเทศกาลสงกรานต์ ผู้นำที่เป็นทางการของสิทธิสองพินนา ผู้นำในชุมชนหรือหมู่บ้าน ชาวบ้านชาวไทลื้อผู้มีส่วนร่วมในการจัดงานและผู้ที่เป็นเพียงผู้เช่า นักวิชาการที่ศึกษาเกี่ยวกับคนไทลื้อในคุนหมิง สิทธิสองพินนาและไทย

4 การวิเคราะห์ข้อมูล นำประเด็นที่ได้ทั้งหมดมาประมวลวิเคราะห์กับทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัยโดยจะใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) และวิเคราะห์เชิงอธิบาย (Explanatory Analysis)